

מחיר 5 ש"ח

ב"ה

מדרוך הלכותי

- בסדר -

הלכה למעשה בשפה בהירה

קובץ א'
הכנות לחג הפסח

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

♦ **בפתח הקובץ** ♦

בשבב והודיה להשי"ת, הננו שמחים להגיש בפני ציבור אנ"ש חסידי חב"ד בארץ הקודש, מדריך הלכות ומנהגים לחג הפסח הבעל"ט. קובץ זה הינו חלק ראשון, הכולל את הלכות הקשורות עם ההכנות לחג, עד ערב חג הפסח ועד בכלל.

מטרת המדריך, להקיף את כלל פרטי הלכות ומנהגי החג המעשיים, ולהגישם תחת קורת גג אחת בשפה פשוטה וברורה לכל אחד ואחת. כך שכל אחד יוכל למצוא את ההדרכה הברורה לפרטי פרטים.

יצוין, כי בעריכת מדריך זה הובאו רק עיקרי הדינים המצויים, ההלכות השכיחות והמנהגים הנוגעים למעשה בפועל. אין בכתביבת הלכות אלו בכדי להכריע בדברים השנויים במחלוקת.

בליקוט החומר נעזרנו בקבצים וספרי המלקטים: הרב י"י ברזין, הרב א"א בלינוב, הרב י"ש גינזבורג, נטעי גבריאל, שבח המועדים, חג המצות להרי"מ ליברמן, שיעורי קנה בושם להר"מ בראנדסדארפער, קונטרס פסח להר"מ ויא, מעשה מלך, ספרי שו"ת ועוד; ותודתנו נתונה להם.

בברכת פסח כשר ושמח, ויה"ר שנוכה מתוך אחדות החסידים והתקשרות לכ"ק אד"ש מלך המשיח, שיבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בבניין ביהמ"ק ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים, תיכף ומיד ממש.

חודש הגאולה, ניסן ה'תשע"ז

מכון הלכה חב"ד

י"ל ע"י מחלקת ההו"ל של
מכון הלכה חב"ד - ארה"ק

רכז מערכת: הרב מאיר רוזנבלט

עורך: הרב יוסף יצחק בקשי

הגהה: הגה"ח הרב מיכאל אבישיד, רב קהילת חב"ד בית שמש, רמה א'

הגה"ח הרב משה קורנווייץ, רב קהילת חב"ד הר יונה

הגה"ח הרב חיים קיז'נר, דיין ורב קהילת חב"ד עמנואל

עיצוב ועימוד: מאיר קולטון, דב משה

להערות ותגובות: משרד 076-5409773. דוא"ל mhalachachabad@gmail.com

♦ תוכן עניינים ♦

4 שלושים יום קודם החג

לימוד הלכות ל' יום קודם / זהירות מאכילת מצה / זהירות בחמץ / קמחא
דפסחא / מבצע מצה / שמחת יום טוב / פסח בבית

5 מצות

6 הכנות וניקיון הבית

הקדמה / ניקיון הבית / המטבח - סדר ההכשרה / המטבח - לאחר ההכשרה /
בדיקת חמץ מוקדמת / הגעלת כלים / קניות לפסח

13..... מנהגי חודש ניסן

תחנון / אמירת 'נשיא' / ברכת האילנות / יומי דפגרא

16..... שבת הגדול

16..... מכירת חמץ

דיני המכירה / סדר המכירה

19..... בדיקת חמץ

דברים האסורים קודם הבדיקה / הכנות / זמן הבדיקה / מקומות הצריכים
בדיקה / חובת הבדיקה / סדר הבדיקה / ביטול החמץ / אחר הבדיקה /
מקרים מיוחדים

24 ערב פסח

תענית בכורות / סוף זמן אכילת חמץ / ביעור חמץ / שריפת החמץ / איסור
עשיית מלאכה

29 תרופות, מוצרי היגיינה, ועוד

תרופות / מוצרי היגיינה / מזון לתינוקות וילדים

• שלושים יום קודם החג •

ליזהר ולעיין בכל דבר שעושה שלא יישאר דבוק בו חמץ באופן שלא יוכל להסירו בנקל כשיגיע ערב פסח⁶.

קמחא דפסחא

ה. מנהג ישראל לאסוף כסף לקראת החג על מנת לרכוש את צרכי החג לנזקקים, וחובה על כל אדם להשתתף בזה⁷. וצריך להקדים בזה כדי שיהיה להם את הנצרך מבעוד מועד, וגם כדי לסלק מהם הטורדה הקשורה בזה⁸.

מבצע מצה

א. מתקנת כ"ק אד"ש⁹, להשתדל לשלוח לחג הפסח לכל יהודי שאפשר להגיע אליו, מצה שמורה עגולה עבודת יד,

6 שו"ע אדה"ז סי' תלו סכ"ג. בערה"ש סי' תלו בסופו כתב 'לכן מי שמעיין בספר בעת האכילה נכון שמפורים ואילך יעיין שלא ישאר בו משהו חמץ כדי שלא ימצאנו בפסח וכן כל כיוצא בזה'.

7 שו"ע אדה"ז סי' תכט סעי' ה-ז.

8 התוועדויות תשמ"ט שיחת מוצאי שושן פורים עמ' 464. וראה גם התוועדויות תש"ג שיחת ערב פסח עמ' 15.

9 ספר המנהגים עמ' 37. לקו"ש ח"א ע' 243, ושם: "כל מי שהוא בעל השפעה, רב או שוחט, משרת בקודש או שמש, אם רק יש לו משהו אשר אם ישלחו לו מצות לסדר - ישתמש הלה בעת הסדר במצות ששלח לו, יעשו נא זאת: ישלחו לו מצות, ודווקא עגולות, ודווקא מצות מאפיית יד, ודווקא מצה שמורה, ועל ידי כך יקימו מאות ואולי אלפים מבני ישראל מצות אכילת מצה כהלכתה ובהידור".

לימוד הלכות ל' יום קודם

א. שלושים יום קודם החג דורשין בהלכות החג, ולכן מפורים ואילך לומדים הלכות פסח עד שיהיה בקי בהם וידע את המעשה אשר יעשה¹. ומצה על כל אחד ללמוד בעצמו².

ג. **במוסדות חינוך:** בנוסף ללימוד ההלכות עם התלמידים, כדאי להדגים בפניהם כיצד עורכים את ה"סדר" ואת ה"קערה" וכו', וכך יחקקו בזיכרונם הלכות אלו³.

הירות מאכילת מצה

ג. נוהגים ליזהר מאכילת מצה שלושים יום לפני פסח⁴. אך מצה עשירה אפשר לאכול⁵.

הירות בחמץ

ד. כל שלושים יום לפני הפסח טוב

1 שו"ע אדה"ז סי' תכט ס"א-ב.

2 שם ס"ג.

3 אג"ק ח"י עמ' שנ. ושיש להזהר שלא לנגוע במנהגים השונים, עיי"ש.

4 כיוון שיש פוסקים שכתבו שטעם האיסור הוא מצד חביבות המצווה (במקראי קודש סי' כה כתב הגרצ"פ פרנק שאין לאכול אף מצת חמץ כיון שיש להם טעם מצה. וא"כ כש"כ שהוא הדין במצות מכונה), על כן ראוי להימנע מלאכול גם מצת חמץ או מצת מכונה.

5 בשו"ע אדה"ז סי' תעא ס"ד ביאר שאף בער"פ מותר לאכול מצה עשירה כיון שאיננו ייד"ח במצה זו.

האחרונים שלפני החג, כדי שיהיו כננסים לחג שמחים וטובי לב.

ח. כדאי שלכל ילד יהיה הגדה של פסח, ומה טוב שלפני החג יקנו לילדים סידור חדש¹³.

פסח ובית

ט. מענה כ"ק אד"ש¹⁴: "הנוהג בישראל שבחג הפסח נמצאים ביחד איש וביתו (ובביתו) - ובפרט ראש המשפחה. - נוסף על שקשה ביותר להדר כפי הרצון בעניני פסח - כשנמצאים במק"א. וק"ל".

ובוודאי שהקושי הנ"ל הוא ג"כ בבית מלון. למעט במקרה שחג הפסח יהיה מהודר יותר שם מאשר מביתו, או בגלל צורך גדול.

(13) התוועדות תשמ"ח חלק ב' ע' 840.
(14) לקו"ש חל"ז עמ' 150.

ואפילו לילדים קטנים¹⁰. השיעור המינימלי לחלוקה זו הוא: 'כזית'¹¹.

שמחת יום טוב

ז. אמרה תורה "ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך", חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד, הוא ואשתו ובניו וכל הנלווים אליו, ולכן צריך לקנות לילדיו - מיני מגדנות, ולאשתו - בגדים ותכשיטים כפי ממונו. והיא מצות עשה מהתורה¹². ומן הראוי שלא לדחות קיום מצוה זו לימים

(10) שהרי מצה עניינה אמונה (מיכלא דמהימנותא), וצריכים להחזיר זאת לילד כבר מקטנות.

(11) אג"ק ח"ג ע' יא.

(12) שו"ע אדה"ז סי' תקכט סעי' ו-י. ושם 'והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו' (והוא כלשון הרמב"ם בהל' יו"ט פ"ו ה"ח) אך אין כוונת הדברים שיקנה להם זאת ביו"ט, אלא כלשון הרמב"ם בספה"מ מ"ע נד' ש"מח בכל מיני שמחה. . ולבבוש בגדים חדשים, היינו שהמצוה היא שיהיה להם בגד חדש ללבישה בחג, וכל זה מלבד האיסור לקנות בחוה"מ/ ואכמ"ל.

◆ מצות ◆

המקובלים בין אנ"ש.

ג. נהוג לקנות את המצות דרך מוסד השייך לרבותינו נשיאינו¹⁶.

ד. קמח המצה: קמח המצות שלקחו

א. נוהגים לקחת רק מצות עבודת יד, ואף לקטנים יש להקפיד בזה 'כי מצה עניינה אמונה ויש לעבוד על זה כבר מקטנות'¹⁵.

ב. דיניי אפיית המצה ושמירתה מרובים הם, ואין המון העם בקיאים בזה ולכן יש לקנות רק ממקום המהדר בכשרות בתכלית, כפי כל ההידורים

(15) שיחת י"ג ניסן תשי"א.

(16) והטעם לזה הסביר כ"ק אד"ש בכ"מ, כיון שע"פ המובא בזהר, המצה היא 'מיכלא דמהימנותא' (-מאכל האמונה), ומחזיר אותה בפנימיות, יש לקבלה דרך הרבי - שזה ענינו (ראה אג"ק ח"ט ע' כב, ע' סח. וראה מאמר ד"ה ואתה תצוה תשמ"א - מלוקט ח"ו בסופו).

מקמח שיפון וכדומה¹⁸.

מצה כפולה ונפוחה: אין אוסרין מצה כפולה אלא כששני צידי הכפל הם דבוקין זה לזה דהיינו מונחין זה על גב זה ממש בלי שום הפסק אויר בינתיים. אבל אם אינן דבוקין ממש אלא שהן סמוכין זה לזה אף על פי שכמעט הן דבוקין אין לאוסרה¹⁹.

מה שמצוי מאוד בשעת הכנת המצה (בעת הרידוד), שמונח בצק על גבי בצק ונהיה כעין מראה מצה כפולה, זה פשוט שנדון כגוף אחד ממש, ואינו בכלל החומרא של מצה כפולה²⁰.

אם עובי המצה נחלק לשנים ונהיה חלל (בגודל כ-2 ס"מ) באמצע המצה הרי זו נקראת נפוחה ונהגים לאוסרה²¹.

18 שו"ע אדה"ז סי' תנג ס"ב.

19 שו"ע אדה"ז סי' תסא סכ"ב. אם שם במקום הכפל לא נאפה כראוי, אסורה. וראה שו"ת קנה בשם ח"א סי' כג מש"כ בזה.

20 שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קטז. דאו אין חשש כלל שאינו נאפה באותו מקום. וראה שו"ע אדה"ז סי' תנט ס"ט שאוסרים גם כעין כפולה, וגם שנתקפל בעריכה ויש בה סדקים, או כפילות ולא גוש אחד ממש, ולפי זה לא פשוט כ"כ להתיר אם נראה כפילות.

21 שו"ע אדה"ז סי' תסא סכ"ד-כ"ז.

לכ"ק אד"ש [ברוב השנים] היה קמח שנטחן בריחיים של מכונה (=רש"מ)¹⁷ אך בשנים האחרונות לקחו קמח שנטחן ברחיים של יד].

ה. מצוה מן המובחר לכתחילה לקחת מצה הנאפית דווקא מקמח חיטה ולא

17 מעשה מלך עמ' 181 בשם הרש"ז לבקובסקי.

באג"ק אדמו"ר הרי"צ ח"א עמ' רז מבקש בפירוש שאת הקמח למצות יטחנו ברחיים של יד ולא ברחיים הנעות בכח החשמל עיי"ש, ובלק"ד [מהד' לה"ק ח"א עמ' 154] מבואר שבעבר היו טוחנין ברחיים הנעות מכח המים אך כאשר עברו להשתמש בהם במתכות הפסיקו להשתמש בזה והתחילו להקפיד על רחיים של יד.

חשוב להבהיר: דאף שההידור להשתמש ברחיים של יד מובא בפוסקים [ראה מש"ב תרס ביאור הלכה ד"ה אין לשין] שיש שחששו שאף בטחינה צריך לשמה 'חיובי' ע"י ישראל בר-דעת. אך אי"כ דעת אדה"ז, שהרי אדה"ז [סי' תנג סעי' טו טז] חילק בין שתי סוגי שימור משעת לישה שמאו צריך שימור לשמה ע"י 'ישראל בן דעת', ושימור משעת הטחינה שהינו רק שימור שלא יבוא לידי חימוץ אך אי"צ בלשמה ולכן ניתן לטחון אף מלכתחילה ע"י נכרים, ומי שאינו בן-דעת כמכונה.

בדורות הקודמים חששו הרבה שמלבד החסרון בלשמה, המכונות יכולות לבוא לידי התחממות 'שכן מרוב מהירות הריחיים היה המקום שם מתחמם ומזיע' [שו"ת אורל"צ ח"ג פי"א], אך בומננו אדרבה, י"א כי ישנם מעלות בטחינה ע"י מכונה, לדוגמא: שהקמח אינו מתחמם במהלך הטחינה כמו קמח הנטחן ביד, יותר קל לשימור הנקיזות ועוד [ראה שו"ת א"נ ח"א סי' לד].

♦ הכנות וניקיון הבית ♦

הקדמה:

כותב אדמו"ר הזקן²² "ישראל קדושים הם ונהגין להחמיר על עצמם וגוררים כל החמץ הנמצא אפילו משהו והוא דבוק בבית או בכלי, ומחמירין עוד לגרור הספסלים

22 שו"ע סי' תמ"ב ס"ל.

והכיסאות והכתלים שנגע בהן חמץ, ואם יש חמץ בסדק שאינו יכול לחטט אחריו יטיח עליו מעט טיט". עכ"ל.

מדברי אדמו"ר הזקן אלה, אנו למדים על החשיבות של הכנת וניקיון הבית לפסח, אף שאינו מעיקר הדין. ולכן, כל מקום שהיה במגע עם חמץ במשך השנה ואינו נכלל במכירת חמץ, ובית שנמצאים בו ילדים ותינוקות, צריך לשער את כל המקומות האפשריים שיכולים התינוקות להגיע לשם עם חמץ, כארונות ומגירות שנמצאים קרוב לרצפה, וכדומה, ולנקותם היטב.

עוד כתב אדמו"ר הזקן²³, "לא יאמר אדם כמה טורח פסח זה, כי רשע מה הוא אומר - מה העבודה הזאת לכם". ועל כן ראוי לשים לב, לא לומר בזמן ההשקעה והעבודה הקשורה עם ניקיון הבית, "כמה טורח פסח זה".

(23) שו"ע סי' תס"ט ס"ה.

ניקיון הבית

ד. פמוטים והמגש: צריך לנקותם שלא

יישאר שום דבר בעין, וצריך לשים לב למקומות עם החריצים והפיתולים וכו', וניתן להשתמש בהם כיוון שזה לא מגיע במגע ישיר עם חמץ²⁵.

ה. משחקי ילדים: יש לנקות היטב, ואם אי אפשר להגיע לכל המקומות, לא להשתמש בהם.

ו. ספרי קריאה לילדים: יש לנקות היטב, או לכלול במכירת חמץ.

ז. עגלת ילדים: יש לנקותה היטב מחמץ.

ח. פרחי נוי: ישנם פרחים בשוק שהם חנוטים ויש שהם דגן, ויש לחוש בהם משום חימוץ וצריך לבערם מן הבית, או עכ"פ למוכרם לנכרי ולהצניעם.

ט. חצר/גינה: חצר שאינה מקום הפתוח לכולם, באם מצויים בה בע"ח גדולים

א. דלתות ומשקופים: בעת ניקיון הבית

יש להיזהר מאוד שלא לשפוך מים על המשקוף בחלק הסמוך למזוזה שעולל להתקלקל ח"ו, ואם יש חשש שנרטבה המזוזה צריך לבדוקה. כמו"כ להיזהר לא לשפוך מים במקום שמזיק לשכנים או לבני רשות הרבים.

ב. ספות ומיטות: צריך לנקות היטב, עם זאת כיוון שא"א להגיע ממש לעומק, צריך לנקות עד היכן שאפשר להגיע, בלי לפרק את הרהיט ולגרום לנזק.

ג. ספרים: ראוי אם אפשר לנער את הספרים קודם החג, דאו באם יש שם חמץ ממשי הוא נופל. ספרים שמשתמש בהם במשך השנה בסביבת חמץ, יש לנקות באופן יסודי, או ימכור עם החמץ²⁴.

(25) באם יש חשש שנגע בזה חמץ חס, יש להקפיד שלא יגע בזה אוכל חס בהג.

(24) ובכ"א לא להניח ספרים שהשתמשו בו במשך השנה על שולחן שאוכלים בו בפסח.

עם המחשב על שולחן שאוכלים עליו.

י. סתימות, כתרים וכדומה: מי שיש לו סתימות או כתרים, יש להיזהר שלא לאכול חמץ חם בתוך מעת לעת של סוף זמן אכילת חמץ ואז יוכל לאכול דברים חריפים בפסח. ונכון שישתה קודם הפסח מעט מים חמים בחום כפי שרגיל לשתות בכל ימות השנה²⁸.

טו. אלו שיש להם "פלטה" ו"גשר" ליישור השיניים וקבועים בתוך הפה, כך שאין אפשרות להחליפם, עליהם לדאוג שלא יאכלו איתם דברים חמים 24 שעות קודם היום שמכשירים אותם, ואחרי שינקום היטב לוודא שלא נשאר עליהן אפילו משהו של חמץ בעין, ישתו מים חמים - בחום הכי גבוה שיכולים להכניס לפה מבלי להזיק לעצמם חלילה - ובכך יכשירו.

טז. בעלי פלטות "קוביות" וכיו"ב שמתקשים לנקותם יש ללכת ל'שיננית' קודם הפסח.

יז. בעלי שיניים תותבות עליהם לדאוג שלא יאכלו איתם דברים חמים 24 שעות קודם היום שמכשירים אותם, ואח"כ לנקותם היטב כנ"ל, אחר כך יש להכשירן היטב בעירוי מים רותחים מכלי שני (ואם בטוחים שמכלי ראשון לא יתקלקלו השיניים התותבות, יש לערות עליהן מכלי ראשון).

יח. שאר הפצים: ישנם דברים נוספים

קעורבים שיכולים ליטול את החמץ למקום אחר, אין צריך לבדוקה, אך באם ידע על חמץ שנמצא שם, ביום י"ד צריך להביט ולראות שלא נשאר החמץ. אך בחורים שבחצר צריך לבדוק. וראוי גם כן לטאטא את החצר²⁶.

י. רכב: לנקות היטב, עם שואב אבק וכד'.

יא. טבעות: מאחר ורגילים להשתמש בהם עם אוכל ובעת הכנת האוכל, ואז באים במגע עם חום של כלי ראשון²⁷ ולכן יש להגעילם לפני החג. באם מקפידין שלא לענדן בחג בעת האכילה ובעת המגע עם מאכלים - אין חובה להגעילם.

יב. טלפון/פלאפון: מאחר ומצוי שבמשך השנה לא נזהרים וזה נמצא במקומות עם חמץ, ובנוסף, יש בהם מקומות מאוד צרים שא"א להגיע אליהם וגם א"א לפגום את אותם מקומות עם חומר, לכן גם אחר שמנקים אותם היטב אין להשתמש בהם תוך כדי שנוגעים באוכל וכמובן לא להעלותם על השולחן שאוכלים בו במשך החג.

יג. מקלדת מחשב: יש לנקות היטב את המקלדת במחשב נייד או נייד באמצעות שאיבה עם שואב אבק, או ספריי לחץ אויר השואב את הלכלוך והפירורים מבין המקשים, בנוסף יש לעבור עם מטלית ספוגה בחומר ניקוי על המקשים, וכמובן אין להשתמש

(28) ספר חג המצות, בשם ספר הליכות שלמה פרק ג' אות ז'. והמהדרים נמנעים מלאכול מאכלים רותחים כל ימי החג.

(26) ע"פ המבואר בסי' תלג סעי' כח, כת
(27) לדוגמא שמוציאים דברים חמים מהתנור.

במגע ישיר עם העירוי הרוחה ולא מועילה התפשטות המים החמים. כלומר, המים החמים המתפשטים לצדדים כתוצאה מהעירוי לא מועילים להכשיר, כיוון שהם לא כטמפרטורת העירוי הרוחה, ולכן יש לגרוף את המים שהתפשטו ולייבש את השטח ואח"כ לשפוך שוב בעירוי ישיר של מים רותחים. כך יש לעשות בכל מקטע של שיש או קרמיקה.

שלב ראשון - הכנות: יש לנקות באופן יסודי את כל שטח השיש ואריחי הקרמיקה בחומר פוגם (אקונומיקה) כולל במקום החריצים. כמו"כ יש לפתוח את הסיפונים ולנקות אותם מהלכלוך המצטבר שם שעשוי להיות חמץ ממש. ואם אי אפשר לפתוח, יש לשפוך לתוכו חומר ניקוי (כגון אקונומיקה), כדי לפגומו.

לפני תחילת ההכשרה על כל שטח השיש להיות יבש ממים לחלוטין, שלא יצטננו מהם המים הרוותחים.

שלב שני - הכנת המים: מרתיחים מים בקומקום, ורק אחרי שהוא מגיע לרמת הרתיחה הגבוהה ביותר לוקחים אותו ממקורו ומיד מערים על המשטח.

שלב שלישי - ההכשרה: תחילה צריך לערות מים רותחים על אריחי הקרמיקה שמעל השיש³¹.

לאחר מכן ממשיך בהכשרת הברז והידיות: יפתח את הברז שיצאו מים

שצריך לזכור לנקות אותם היטב או לכוללם במכירת חמץ, מאחר והם באים במגע עם חמץ תדיר במשך השנה לדוגמה: ברכונים, שואב אבק, מגבעת, גרתיק הטלית והתפילין, ארנק, חוברות מתכונים ועוד.

ט. במצבים מסוימים, כדאי להבדיל בין 'סדר בבית' לבין 'ניקיון לפסח'. שלפעמים ההשקעה לעשות סדר בבית, דורשת הרבה יותר מאמץ ממה שצריך לעשות לניקיון הבית מחמץ.

המטבח - סדר ההכשרה

אופן ההכשרה: ההכשרה נעשית באמצעות עירוי מים רותחים מכלי ראשון²⁹.

הכלי שאיתו מכשירים, צריך להיות כשר לפסח. האופן הטוב והנוח ביותר הוא באמצעות קומקום חשמלי. לכתחילה טוב לייחד קומקום חדש להכשרה³⁰.

כל מקום שמכשירים צריך לבוא

בדרך כלל, בכדי להכשיר שיש יש להעביר אבן מלובנת (רותחת), תוך כדי שפיכת המים, אך בהכשרה לפסח, הית והשיש לא נשאר מגולה, אלא עוטפים אותו בחומר מבודד, על כן כתבו הפוסקים שמספיק עירוי מים חמים מכלי ראשון.

30) כדי שלא יהיה "ניצוק חיבור" צריך לפגמו. שהרי בפסח מחמירים בניצוק, כלומר, חוששים לדעת המחמירים שאם מערים רותחים על חמץ או הקילוה של העירוי מחבר את החמץ עם המקור של העירוי, ולכן כדאי לקחת קומקום חדש (ואין להשתמש בו בחג - שו"ע אדה"ו סי' תנא סנ"ט). מי שאינו יכול, ינקה היטב את קומקום החמץ מכל שיירי אבנית וכיו"ב ואח"כ ירתיחנה כשהוא מלא, ונחשב להגעלה. ואז לשפוך את המים למקום שאינו בא במגע עם חמץ, כגון אסלה או קערה של גטי ואז להכשיר איתו.

31) כי באם יכשיר השיש קודם, המים מהכשרת אריחי הקרמיקה יזובו על השיש שהוכשר כבר.

זה, מידי פעם במשך החג, מחשש שהצטבר שם לכלוך³⁵.

המחמיר לקנות ברו מיוחד לפסח תבוא עליו ברכה³⁶.

נ. כיורים: מכניסים לתוכו כיור מפלסטיק המיוחד לפסח. ואף בכיור נירוסטה, שניתן להכשירו, נוהגים להכניס כיור פלסטיק³⁷.

נ. יש להיזהר בכל משך ימי החג שלא ייסתם הנקב בכיור החמץ, שלא יהיה מצב שהמים שבתוך הכיור הפלסטיק מתחברים עם צינורות הניקוז (שלא כשרים לפסח). העצה כדי למנוע מצב זה: יש לשים מסננת³⁸ בכדי שלא ייסתם הנקב בכיור, ובנוסף, כדאי מאוד שהכיור הפלסטיק יוגבה מרצפת הכיור עם איזה חפץ או שהכיור הפלסטיק לא יהיה עמוק כ"כ.

נ. כמו"כ יש להיזהר שלא להשתמש במים חמים של הברו במשך החג³⁹.

הכי חמים, ותוך כדי מערה רותחים על הברו והידיות, וזה נקרא הגעלה מב' הצדדים³².

לאחר מכן מתחיל בהכשרת השיש: יערה על כל השיש כנ"ל, וגם על שפת השיש המוגבהת. עיין בהערה³³.

הכשרת הכיור: אם עשוי מחרסינה, אין אפשרות להכשירו. אם עשוי מנירוסטה, יש להכשירו ע"י עירווי מים, כנ"ל.

המטבח – לאחור ההכשרה

נ. כיסוי השיש: אחר ההכשרה לכתחילה צריך לכסות את השיש שלא יעבור חום על ידי סיר או כיו"ב לשיש. ולכן כדאי לכסותו באמצעות חומר עבה שלא מעביר חום ('פולגיל', או P.V.C עבה, או קלקר עבה, או פלטת עץ עבה³⁴), ואח"כ לכסותו ברדיד אלומיניום עבה. כמו"כ יש לכסות את אריחי הקרמיקה עד למעלה מגובה הסירים לכל הפחות, ברדיד אלומיניום עבה.

נ. כיסוי הברו: נוהגים לכסות את הברו והידיות אחרי ההכשרה. ראוי להסיר או להחליף את המסננת שבראש הברו. נוהגים להניח בראש הברו בד שיסגן את המים. כדאי להחליף בד

(35) בספר 'אבינו מלכנו' מסופר בשם הרב טוביה זילברשטרם שיחי', שבשנת תשל"ז ביקר כ"ק אד"ש בחדר אוכל של הישיבה, והעיר שצריך לבדוק מפעם לפעם שלא נכנסו עניינים בלתי רצויים במסננת, ואכן מיד לאחמ"כ בדק הר' טוביה שיחי את המסננת ומצא בה תולעת.

(36) וכמובן גם בחדש נוהגים לכסות בבד את מקום יציאת המים.

(37) כיוון שצריך להכשירו אף באבן מלובנת, וקשה להגיע לכל הפינות.

(38) את המסננת יש לשים הן בכיור פלסטיק של פסח והן בכיור של כל השנה שתחתיו. ושני המסננים יהיו חדשים.

(39) מפני שהדוד מים ששתמש בו בכל השנה, מערה ממנו מים חמים על חמץ. עצה למנוע מכשול: להוציא את הידיית המים החמים למשך החג. (באם יש ידיית נפרדת למים החמים).

(32) בברו עם צינור נשלף, יש לערות גם על כל אורך הצינור.

(33) כיוון ששפיכת המים עלולה לקלקל את הארונות מתחת לשיש, כדאי שלפני שמתחיל לערות את המים יכסה את הארונות שמתחת לשיש באמצעות מגבת שתהא מונחת על דלתות הארונות.

(34) ובכ"א ראוי לא להניח סירים חמים אלא ע"ג מעמד המיוחד לסירים.

- לא.** פח של שבת ('בלעך'): נוהגים להשתמש בפח במיוחד לפסח. באם לא מתאפשר יש להכשיר ע"י ליבון קל ולצפותו בנייר אלומיניום עבה⁴².
- לב.** תנור אפיה: נוהגים לא להכשיר תנור מחמץ לפסח.
- לג.** מיני בר/מיחם: לא להשתמש בפסח במכשיר שהשתמשו בו בימות השנה⁴³. והוא הדין בדוד מים חמים.
- לד.** מקרר ומקפיא: כיוון שהוא מקום של אוכל חמץ בכל השנה כל לכלוך שם הוא ממש חמץ ולכן יש לנקות היטב את השטח ולעטוף אותו בנייר או ניילון שאינו נקרע. כמו"כ יש לעטוף את ידית הדלת. (חשוב!) יש לערוך בדיקת חמץ במקרר - לפני כיסוי המדפים. עיין לקמן 'בדיקת חמץ מוקדמת'). יש לשים לב למקומות הצרים שמצטבר שם לכלוך לדוגמה: באזור החריצים, ובדלת במקום הגומי. ישנם מקומות צרים שאי אפשר להגיע אליהם בכדי לנקותם, אך רואים את החמץ שבהם וא"א לכסותם כיוון שדרכם עובר הקירור של המקפיא והמקרר, ניתן לפגמם עם אקונומיקה.
- לה.** כסאות: לנקות היטב מחמץ הניכר לעין. כסא אוכל של תינוק - יש לנקות היטב ולעטוף את המגש שעליו אוכל.
- לו.** שולחנות: ינקה היטב, ויכסה בכיסוי
- וכן רצוי שלא להניח כלים בכיור⁴⁰.
- נה.** מייבש כלים: יש לנקות היטב. באם אפשרי ראוי להחליפו במייבש המיוחד לפסח.
- נו.** מדיח כלים: אין אפשרות להכשיר. אין להשתמש בפסח במדיח של ימות השנה.
- נד.** תחתית ארונות המטבח: הנמצאים מעל השיש, ראוי לצפות אותם בנייר כסף, מחמת האדים העולים מן הסירים.
- נח.** כיריים: לכתחילה ראוי שיהיו כיריים חדשות לפסח. במידה והדבר לא אפשרי, עיין בהערה אופן ההכשרה⁴¹.
- נט.** קולט אדים: יש לעטוף היטב, ולא להשתמש בפסח.
- ל.** פלטה חשמלית: לכתחילה ראוי לקנות חדש עבור הפסח, במידה והדבר לא אפשרי, ידליק את הפלטה למשך שעה עד שתגיע לחום המרבי, ואז יערה מים רותחים מקומקום היטב לשפוך עירו מים חמים (סידור פסח כהלכתו ח"א עמ' סח), ולצפות עם נייר כסף עבה. המבערים – לנקות היטב, להחזיר למקום ולהדליק את האש למשך כשעה (סידור פסח כהלכתו שם). המגש – לערות מים רותחים מכלי ראשון ולכסות בנייר אלומיניום. הכפתורים – לנקות היטב, וכדאי לכסות עם נייר כסף (ראה נטעי גבריאל ח"א עט ה).

42) ובאם נפל במשך הפסח איזה מאכל או כלי עליו, אין להשתמש בו.

43) הרוצה בכל זאת להשתמש, עליו להתייעץ עם רב הבקי בנושא היטב היודע איך המכשיר עובד ואילו חלקים עליו להחליף.

יום באמצעות חלון פתוח שנכנס דרכו אור השמש או באמצעות פנס שאורו טוב ובלי ברכה. ובכלל זה המקרה, המקפא, כיסי הבגדים, כיסי המעיל, מנג'טים שבמכנסיים, כובע, תיקים, וכן כל מקום שהיה בו חמץ במשך השנה ולקראת החג מנקים אותו ומשתמשים בו. ובלי ל"ד לא צריך לבדוק שוב באותם מקומות⁴⁷.

הגעלת כלים

א. כלים ישנים: הרבה נוהרים שאין משתמשים בכלים של כל השנה גם אם עברו הגעלה⁴⁸.

ב. כלים חדשים: כלים הצריכים טבילה ויש בהם חשש מריחת שומן עליהם, יש להגעילם קודם טבילתם⁴⁹. ובדיעבד אם טבל לפני ההגעלה, דעת רוב הפוסקים להיתר, בפרט בכלים חדשים שהגעלתם היא רק משום חומרא.

(47) כן הורה כ"ק אדמו"ר הרשב"ב ג"ע להגר"י לנדא ע"ה, קובץ יגדיל תורה גיליון גב עמ' קג.

(48) ראה ספר 'סוד ושורש העבודה' הל' הגעלת כלים ('ביותר צריך לזרו ולהזהר כל הירא לדבר ה' שלא להשתמש בפסח בכלים שהשתמשו בהם בחמץ כל השנה ונתכשרו על ידי הגעלה, כי בלתי אפשרי לנקרם היטב בסדקים הקטנים שלא ישר בהם משהו חמץ'). וראה בהרחבה בשו"ת חת"ס יו"ד. וראה גם בספר תבואת שמש סי' פב.

(49) להעיר, הרבה מקילין לא להגעיל כלים חדשים, כי גם אם ליטשו אותם בשומנים זהו טעם פגום, ואם טעם פגום נכנס בכלי, מלכתחילה לא צריך הכשר, כנפסק ביורה דעה סי' קג. וכן מובא לענין כלים חדשים שם סי' קכב. ובפרט שכידוע כמעט ולא מצוי בזמננו משתמשים בתעשיית הכלים בשומן טרף.

ויש להזהיר את מי שמהדר להכשיר כלים חדשים שלא יעשה זאת באותה יורה בא מכשירים כלי חמץ. ע"פ שו"ע אדה"ז סי' תנב סכ"א.

שאינו מעביר חום. ובכל אופן, אם רוצה להעמיד שם סיר רותח במשך החג, יש להעמיד זאת על מעמד או כיו"ב⁴⁴.

ז. קירות ותקרת המטבח: כיוון שמצוי שניתז אוכל תוך כדי בישול באיזור זה (ובעיקר קמח שמתפור ומגיע לשם), יש לנקות היטב, ובפרט המקומות שמעל הסירים המהבילים⁴⁵.

ח. ארונות שמאחסנים חמץ: אם משתמשים באותם ארונות לאחסון מוצרי החג, צריך לנקותם היטב ולכסותם. **חשוב!** יש לערוך בדיקת חמץ בארונות - לפני כיסוי המדפים⁴⁶. (עיי' לקמן 'בדיקת חמץ מוקדמת').

בדיקת חמץ מוקדמת

ט. אותם מקומות שקשה להשאיר בדיקתם עד ליל י"ד, כגון ארונות מטבח, שכבר כמה ימים לפני החג הם כבר מכוסים ומלאים עם מוצרי וכלי החג, וקשה להרים ולפנות את הכל בליל בדיקת חמץ ולבדוק שם, ראוי ונכון לבדוק מקומות אלו באחד הימים קודם ליל בדיקת חמץ, לאור

(44) מאחר ולא מכשירים את השולחן ע"י מים רותחים מחשש שיתקלקל.

(45) כמו"כ ראוי לנקות את החמץ שבקירות הפינת אוכל, ולכה"פ חמץ הניכר בעין. וכן בשאר קירות הבית עד גובה שהילדים הקטנים מגיעים.

(46) **בהרהר:** מאחר ולמנהגנו כוללים במכירה גם חמץ גמור, והמכירה היא אגב הקרקע, לכן יש הנוהרים שלא להשתמש מעל המקומות שנמצא בתוכם חמץ גמור. ולכן כדאי לא להניח את החמץ הגמור בארונות מטבח מתחת לשיש הואיל ומשתמשים בשיש כל החג. אך רבים הצדיקו את המנהג המקובל שלא לחוש לכך, ולכן המקל יש לו על מי שייסמוך, אך יש להקפיד שתהיה מחיצה גמורה בפני החמץ.

נראה כמקדיש דבר לפסח, אלא יתרגל לומר שהם לחג⁵¹.

כדאי מאוד לקנות את מה שצריך לחג בחנויות המיוחדות לפסח שאין נכנס בהם חמץ, מאחר ומצוי שהעובדים שמשדרים את המוצרים במדפים וכדומה לא נוהרים כ"כ מלנקות את ידיהם אחר האכילה, ודברים אלה עולים על השולחן במשך החג.

תוך כדי הקניות אין לומר כמה טורח החג הזה וכדומה⁵².

יש המהדרים להשתדל לקנות את כל צרכי החג קודם הפסח.

ג. כלי מתכת בציפוי "אמייל" "טפלון" "קרמי": אין כל צורך להגעיל, כי אין בו חשש מריחת שומן. וכן תבניות אפיה שהן מחומר "אמייל" אין צורך להכשירן⁵⁰.

ד. טוסטר חדש: יש החוששים למריחת שומן בחלקו הפנימי הבא במגע עם המזון, מכשירו ע"י שמפעיל אותו למשך כחצי שעה קודם תחילת השימוש בחום הגבוה ביותר, ואז נחשב כליבון קל שדינו כהגעלה.

קניות לפסח

ה. לא יאמר אדם על בשר או מצרכים שקונה לחג שזה לפסח, שלא יהיה

(50) כן כתוב במדריך הכשרות של ה'הד"צ' העדה החרדית ירושלים.

(51) שו"ע אדה"ז סימן תסט סע"א א-ב. ובידעבד מותרים באכילה.

(52) שם ס"ה.

◆ מנהגי חודש ניסן ◆

יום פרשת הנשיא שהקריב בכל יום⁵⁵.

ג. ביום ראשון מתחילים מ"ויהי ביום כלות משה", וביום י"ג ניסן אומרים מ"זאת חנוכת המזבח" עד "כן עשה את המנורה".

ד. אחר אמירת הנשיא אומרים ה"יהי רצון" הנדפס בסידורים, וגם כהנים ולויים אומרים אותו⁵⁶.

ה. "נעשה חלישות ר"ל בקיום המנהג

תחנון

א. נוהגין שאין אומרים תחנון בכל חודש ניסן, וכן אין אומרים את ההוספות הנאמרות בימים שאומרים תחנון⁵³. ובכל השבתות אין אומרים "אב הרחמים" ו"צדקתך"⁵⁴.

אמירת 'נשיא'

ג. נוהגים מראש חודש ניסן לקרוא בכל

(53) נוהגים לומר "למנצח . . . יענך" קודם שיעור התהילים היומי אחר התפילה.

(54) שו"ע אדמוה"ז סי' תכט ס"ח.

(55) שם סט"ו.

(56) "היום יום" א ניסן.

ו. אין מברכים על אילן סרק⁶¹, אלא על אילן המוציא פירות, כשהאילן מוציא פרח ועדיין לא גדלו הפירות. איחר מלברך עד שנפל הפרח וגדלו הפירות טוב לברך בלא שם ומלכות⁶².

י. לכתחילה ישתדל לברך בראיית שתי אילנות⁶³. ומדינא יכול לברך על ראיית אילן אחד בלבד⁶⁴, אבל אם רואה אילן אחד בפעם הראשונה לא ימתין למקום אחר עם ב' אילנות כי כנ"ל יפסיד את האפשרות לברך.

יא. לכתחילה יש לברך בימות החול⁶⁵.

יג. גם נשים מברכות⁶⁶.

61 עיין לקו"ש חכ"ג עמ' 116. אדה"ז בסדר ברכות הנהנין (פ"ג ס"ד) השמיט דין זה, ויש לעיין, ואכמ"ל. 62 לוח ברכות הנהנין פ"ב ס"ג.

יש אומרים שאין לברך על עצי איסור, כגון, ערלה או עצים שהורכבו זה בזה, ולמעשה כדאי להימנע מלברך על כל אלו האיסורים. שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' כ"ה, ושו"ת יביע אומר להגר"ע יוסף ח"ה סי' כ' דשב ואל תעשה עדיף.

63 עבודת הקודש אות קצח.

64 שו"ת שאלת יעקב ח"ב סי' ח', שו"ת בצל החכמה ח"ו סי' לו.

65 נכון להימנע מלברך בשבת ויו"ט שכ"ה ע"פ קבלה [כה"ח רכו אות ד] וראה בקובץ אור ישראל סב עמ' קמא שהאריך נכדו של הכה"ח הרב ר. סופר להביא מגדולי הפוסקים והמקובלים שחששו לזה ושכ"ה ע"פ דברי הצ"צ ואדה"ז, עיי"ש. וראה נטעי גבריאל הל' פסח ח"א פ"ו ס"ו. שגם אלו שלא רוצים לברך בשבת ויו"ט כדעת כמה מהמקובלים לא יקפידו ע"כ אם רואים אילן בפעם הראשונה בשבת, שלא יפסידו הברכה.

66 שו"ת הר צבי או"ח סי' רכו. דאין זה חשוב מצוות עשה שהזמן גרמא, עיי"ש. ובפרט למנהגנו, שנשים מברכות גם על מצוות עשה שהזמן גרמא. ע"פ שו"ע או"ח אדה"ז סי' י"ז ס"א-ג.

דאמירת הנשיאים (ובפרט בנוגע לאמירת ה"הי רצון") ומצוה לחזק המנהג, ובאופן דחמורין עלי וחביבין עלי דברי סופרים, עד לחביבות של מנהג ישראל⁶⁷.

ברכת האילנות

א. בימי ניסן (דווקא⁶⁸) כשרואה אילני מאכל שמוציאים פרח מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁלֵא חָפֵר בְּעוֹלָמוֹ בְּלוֹם וּבְקָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת מִזְבוֹת וְאֵילָנוֹת מִזְבוֹת לַיְהוֹנוֹת בְּהֶם בְּנֵי אָדָם.

ז. אינו מברך אלא בפעם הראשונה שרואה בחודש ניסן, ואחרי שבירך בראיה ראשונה אינו מברך שוב⁶⁹.

ח. אם לא בירך בראיה ראשונה, לדעת רוב הפוסקים הפסיד את הברכה⁶⁰.

67 התועודיות תשמ"ט ח"ב עמ' 530 הע' 76.

68 בפשטות כוננת אדה"ז דווקא בימי ניסן ולא בתקופת ניסן. עיין אנ"ק חכ"ג עמ' ששה.

69 סדר ברכות הנהנין פ"ג סי"ה.

60 סדר ברכות הנהנין לאדה"ז פ"ג הי"ה, קצות השולחן סי' סו סקי"ח, וכך דייק הרב לוי ביסטריצקי ע"ה בהערותיו על הקיצור שו"ע, וכן דייק - יבדלחט"א - הרב גרין מלשון אדה"ז שם. קורה שאדם רואה את האילן וחושב לחזור לשם עם הילדים וכדומה ודוחה לפעם אחרת. יש לשים לב ולברך בהזדמנות הראשונה. לעומתם בספר פרד"ס שלום ח"א עמ' קכו וכן בהליכות שלמה [פסח] פ"ב ארחות הלכה הערה 12 דחקו שאף לדעת אדה"ז ניתן לברך בראיה השניה, ובאמת דבריהם דחוקים ולכן יש להקפיד לברך מיד. אך כל זה במי שראה ממש ראייה ברורה, אך מי שחולף על פני עץ ויודע שיש בו פרחים וכו' יכול לחזור ולברך כמבואר באשל אברהם (בוטאטש) סי' רכו בסופו.

יומי דפגרא

תהילים של "נעים זמירות ישראל" שהתחילו לומר בימים אלה כפי שנתבארו בפנימיות התורה, וכבר נתפרסמו בדפוס⁷¹.

טו. י"ג ניסן. יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק בשנת תרכ"ו.

"בודאי ינצלו יום סגולה זה (והימים הסמוכים אליו) להוסיף בלימוד תורתו של הצמח צדק הן בנגלה דתורה [בהספרים שנקראו על שמו, "צמח צדק"] והן [ובמיוחד] בנסתר דתורה, קבלה וחסידות, [החל מהגהותיו על ה"ליקוטי תורה"]⁷².

טז. י"ד ניסן. יום ההולדת של הרמב"ם.

"ביום הולדתו של הרמב"ם צריכים – לכל לראש – לנצל את ההודמנות לעורר אודות השיעורים בלימוד הרמב"ם, כל אחד ואחת לפי יכולתו – ג' פרקים ליום, פרק אחד ליום, או הלימוד המקביל בספר המצוות להרמב"ם"⁷³.

יז. ח"י ניסן. יום ההולדת של המקובל רבי לוי יצחק אביו של כ"ק אד"ש מלך המשיח.

"ביום זה כדאי לערוך התוועדות של שמחה"⁷⁴.

יח. יום זה הוא יום בו נכנס כ"ק אד"ש מלך המשיח בבריתו של אאע"ה.

יג. ב' ניסן. יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר הרשב"ב נ"ע בשנת תר"ף. והתחלת הנשיאות של כ"ק אדמו"ר הריי"צ⁶⁷.

"כדאי ונכון שכל אלו שלמדו בהשיבה, ובני ביתם ומושפעים שלהם – יקדישו דקה (ויותר מזה) להתבונן בענינים שהשיבה פעלה עליהם, וצריכה לפעול גם להבא – בחזוק לימוד התורה, נגלה ופנימיות התורה, וקיום המצות בהידור, ועבודת התפילה, ובכל מעשך לשם שמים ובכל דרכיך דעהו"⁶⁸.

"הנ"ל כולל גם את אלו שלא היתה להם הזדמנות ללמוד בעצמם מסיבות שאינן תלויות בהן, אבל שלחו את בניהם ובני בניהם ללמוד שם"⁶⁹.

יד. י"א ניסן. יום ההולדת של כ"ק אד"ש מלך המשיח בשנת תרס"ב.

"יש לנצל יום זה, יום ההולדת, באופן שעל ידו יתוסף בכל עניני תורה ומצוותי, ומתוך שמחה, על ידי התוועדות של שמחה במעמד כמה וכמה מישראל, ואנשים נשים וטף (כמובן עם מחיצה ע"פ שולחן ערוך), שמחה של מצוה ושמחה של תורה"⁷⁰.

"בודאי ישנם כמה וכמה שכבר למדו פרושי הפסוקים דמזמור בספר

(67) לקו"ש חל"ב עמ' 23, הע' 38.

(68) התוועדות תשמ"ט עמ' 532.

(69) שם עמ' 532. ושם: "בודאי למותר להסביר בארוכה במה צריכה להיות ההתבוננות, כל מי שיש לו רק מושג בזה שתומכי תמימים צריכה לפעול – מבין מעצמו, ובאם צריך לביאור נוסף – יוכל לפנות לשני שיוכל להסביר לו".

(70) התוועדות תשמ"ח י"א ניסן, עמ' 38.

(71) התוועדות תנש"א ליל י"ג ניסן, עמ' 48.

(72) התוועדות תנש"א ש"פ צו עמ' 29.

(73) התוועדות תש"ג ערב פסח עמ' 44-43.

(74) התוועדות תשמ"ח משיחות לילות חג הפסח

עמ' 90.

• שבת הגדול •

הרב נושא דרשה מיוחדת בנושאים הקשורים להלכות ומנהגי החג וכל הקהל מתאסף לשמוע את הדרשה⁷⁶.

נא. הפטורה "כה אמר הוי' גו' – אבדה אמונה ונכרתה מפיהם – כה אמר הוי' אל יתהלל" גו' (ומדלגין הפסוקים שבינתיים)⁷⁷.

נב. אחר תפילת מנחה אומרים סדר הגדה של פסח מ"עבדים היינו" עד "לכפר על כל עוונותינו"⁷⁸.

נג. מוצאי ש"ק אין אומרים "ויהי נועם" ו"אתה קדוש"⁷⁹.

נד. עורכים קידוש לבנה.

נה. תזכורת שמחת יום טוב: למי שטרם שימח את ילדיו ואשתו בדברים המשמחים, עיין בעמ' 5.

(76) שו"ע אדה"ז סי' תכט ס"ב.

(77) לוח כולל חב"ד.

(78) שו"ע אדה"ז סי' תל ס"ב.

(79) לוח כולל חב"ד.

יע. השבת שלפני חג הפסח נקראת "שבת הגדול", מפני שבשבת זו נעשה נס גדול באותה שבת הפרישו בני ישראל את הכבשים המיועדים לקרבן פסח כציווי ה', וכשראו זאת בכורי מצרים ושאלום לפשר מעשיהם, אמרו להם ישראל, שה' יהרוג את כל בכורי מצרים, וכדי להגן על בכורי ישראל ישחטו קרבן וישימו מדמו על המשקוף. כששמעו זאת הלכו הבכורים לבקש מאבותיהם ומפרעה, שישחררו את בני ישראל כדי שלא ימותו הם. וכיוון שלא רצו, עשו עמם מלחמה והרגו הרבה מהמצרים, וזהו שאמר הכתוב "למכה מצרים בבכוריהם", כלומר, שה' היכה את מצרים ע"י בכוריהם. וקבעו נס זה לזיכרון בשבת שלפני הפסח וקראו לה "שבת הגדול"⁷⁵.

נ. נהוג בקהילות ישראל שבשבת הגדול

(75) שו"ע אדה"ז סי' תל ס"א.

• מכירת חמץ •

א. חמץ או שאור שנפסל מאכילת כלב קודם זמן ביעורו, אין חיוב לבערו⁸¹.

ב. חמץ שהיה ברשות יהודי במשך החג,

קי"ד ס"א.

(81) שו"ע אדה"ז סי' תמב סל"ב.

א. המניח חמץ ברשותו בפסח, אע"פ שלא אכלו, עובר בכל רגע על שני לאווין של "בל יראה" ו"בל ימצא", שנאמר "לא יראה לך שאור בכל גבולך", ונאמר "שאור לא ימצא בבתיכם"⁸⁰.

(80) רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א ה"ב, קיצושו"ע סי'

אצל רבבות בני ישראל לעשות את המכירה ע"י ערב קבלן.

ט. מנהג חסידי חב"ד שלא למכור לגוי מאכל או משקה שקיבלו מהרב, ולכן אוכלים או שותים זאת קודם הפסח.⁸⁷

י. הנוסע ממקום למקום (מחו"ל לארה"ק ולהיפך), ישאל רב בנוגע למקום בו עליו לערוך את מכירת החמץ.

יא. כדאי לערוך את המכירה אצל הרב מבעוד מועד ולא להמתין לימים הסמוכים לחג, שלא להטריח את הרב העסוק מאוד בזמן זה.

יב. אין צריך לכלול במכירה קטניות (באם כתוב שכשר לפסח)⁸⁸.

יג. באם רוצה להשאיר מוצרים שאינם כשרים לפסח בתוך המקרר, יש לשאול רב באיזה אופן יכול לעשות זאת.

יד. בחורי ישיבה, צריכים למכור את חמצם הנמצא בישיבה. כמו"כ על הנהלת הישיבה לעשות מכירת חמץ.

טו. יזכור למכור את חמצו במקום העבודה (משרד, חנות וכדו').

זאת אומרת שהוא מתחייב לפרוע את החוב לכל אלה שמכרו חמץ, במידה והגוי לא ישלם, ובוהו מנתקים קשר בין הקונה (הגוי) והמוכר (הישראלי), ובכך המכירה מקבלת משנה תוקף והיא חלוטה וגמורה. ולכן אנו נוהגים למכור את החמץ אצל רב הנהוג כך. (87) לקו"ש חט"ז עמ' 129. ושם: "הטעם י"ל בפשטות: זהו היפך כבוד רבו. . . לתתם או למכרם לאינו יהודי . . . צ"ע: לאחרי שיהודי חוזר וקונה את זה, אם נשאר בהמאכל מהקדושה של הצדיק שהיתה בו מקודם?". (88) שו"ע אדה"ז סי' תנ"ג ס"ה.

אסור בהנאה אחר הפסח⁸², ולכן נהגו כל ישראל למכור את חמצם לגוי למשך החג.

ז. במכירה זו כוללים את כל כלי החמץ שמשמשים בהם במשך השנה.

ח. כיוון שקשה להוציא את כל החמץ מהבית, תקנו הפוסקים שימכרו את החמץ ביחד עם המקום שמונח שם החמץ, ע"י השכרת אותו מקום לגוי⁸³.

ט. כיוון שהמכירה היא מכירה גמורה וחלוטה - ע"פ תורה - אפשר למכור גם חמץ גמור, וכן נהגו רבותינו נשיאינו⁸⁴.

י. כבר התפשט המנהג למכור את החמץ לגוי על ידי הרב, בעיקר מפני שלא כל אחד בקי בהלכות הקניינים, וכן בכדי שלא יהיה מכשול בטיב המכירה, ועל כן ממנים את הרב לשליח למכור את החמץ⁸⁵.

יא. מתקנת אדמו"ר הזקן שהרב מוכר לגוי את החמץ באמצעות "ערב קבלן"⁸⁶. והיום כבר נתפשט המנהג

(82) שו"ע אדה"ז סי' תמג ס"א.

(83) וכפי שכתב אדה"ז בנוסח שטר המכירת חמץ "ועוד זאת השכרתי בשכירות גמורה לא"י מוכ"ז את המקומות של כל החמץ הנ"ל במקח א' זהב בעד כל חדר... ואנב קנין שכירות החדרים יהיה קנין לו כל החמץ שבהם".

(84) לשמע אוון עמ' מח, שכך היה אצל אדמו"ר הצ"צ ואדמו"ר הרשב"ב נ"ע. אך באם המכירה היא לא ע"י ערב קבלן לא כדאי למכור חמץ גמור, ולכן כדאי להציע לאנשים במבצעים למכור אצל מי שמוכר ל'ערב קבלן'.

(85) שער הכולל אחרי סימן מז אות י'.

(86) שו"ע אדה"ז סי' תמח ס"ח. "ערב קבלן" פירושו - כיוון שהגוי נותן סכום מקדמה על כל החמץ שהוא קונה, ואת כל שווי החמץ שהוא קונה נשאר בגדר חוב שלו, לכן דואגים שיהיה ערב, שהוא "ערב קבלן",

על מקום זה "מכור לגוי", וזה יזכיר לו במהלך החג שהחמץ אינו ברשותו⁹³.

נא. אצל הרב יפרט על השטר את הכתובת המדויקת, ואת המקומות שבהם החמץ, ויחתום על שטר הרשאה, ויעשה קנין סודר בבגד השייך לרב, אבל אין הקנין מעכב⁹⁴.

נב. אם אינו יכול ללכת בעצמו לרב, יכול למנות שליח בכתב או בטלפון⁹⁵.

נג. נוהגים לתת לרב שכר טרחה⁹⁶.

נד. אין מנהגנו לתת מפתח לרב למקומות המכורים⁹⁷.

93) ע"פ שו"ע אדה"ז סי' תנ סכ"ה, וסי' תנא ס"א.

94) ע"פ רמב"ם הל' מכירה פ"ה סי"א, י"ג.

95) קונטרס מבית לוי להגר"ש וואזנר.

96) בדרך כלל ענין נתינת תשלום בעת המכירה, אינה רק שכר על הטרחה במכירה, אלא שהיות ובכל השנה נעזרים ברב בעצה ובהלכה, זו הזדמנות לתת בדרך כבוד ולהספיק לרב את צרכי החג. וכתב על זה במסגרת זהב על קיצושו"ע סי' ק"ג סק"א מתשובת בנין שלמה, "דכמו בומן ביהמ"ק היה המצווה לשמח את הלוויים ברגל בעבור שהם עמודי תורה והוראה לעם, וברגל נטל עול בהוראה יותר, כך גם כעת, רבני הקהילות ומורי הוראה שבכל מקום, מהם תצא תורה והוראה לישראל, ויש חיוב על הציבור לתת להם מחסורם, כדי שיוכלו להחזיק בתפקידם, ובפרט בחגים שמוטל עליהם עול ההוראה ביותר להשיב לכל אחד בענייני החג".

97) ראה אג"ק ח"י"ג עמ' מג.

טז. כדאי וראוי לזכות כמה שיותר יהודים במכירת חמץ (כדי שלא יעברו על איסור "בל יראה" ו"בל ימצא"), במקרה הצורך, ניתן למכור את החמץ של אדם ללא ידיעתו, אף כשיש חשש שישתמש בחמץ בפסח⁸⁹.

ז. יש להימנע מלהיכנס במקומות המכורים לגוי במשך החג, אלא אם כן יש צורך גדול⁹⁰, כמו"כ אסור לגעת בחמץ במשך החג⁹¹.

ח. מיד עם צאת החג, הרב נפגש עם הגוי על מנת לקנות ממנו את החמץ, וחוזר החמץ לבעליו.

ט. אין טובלים את הכלים אחר החג אפילו שהיו ברשותו של הגוי⁹².

סדר המכירה:

נ. צריך לרכוז את כל דברי וכלי החמץ במקום מוגדר בבית. מקום זה צריך להיות סגור ומכוסה היטב, ויכתוב פתק

89) אג"ק ח"י"ט עמ' רמו. וראה שם הטעם לזה. 90) הליכות שלמה פ"ו אות ח'. כיוון שהרב מבקש מהגוי שלא יקפיד על דריסת רגל כשהיה צורך להוציא משהו - שאינו חמץ - מהמקומות המושכרים לו.

91) שו"ע אדה"ז סי' תמו ס"ז.

92) לקו"ש חלק ח"י עמ' 463.

• בדיקת חמץ •

כדי שימצאם הבודק, ועל פי הקבלה יש להניח עשרה פתיתין¹⁰². וצריך להכין כל אחד מהפתיתין כרוך בפיסת נייר [וסגור לגמרי באופן שלא יפתח, אבל לא בנייר כסף שיכול לעכב את שריפתם היטב].

כתבו הפוסקים שנכון שכל 'פתית' יהיה פחות מכזית¹⁰³.

יש שכתבו להשתדל שבכל הפתיתין יחד יהיה לפחות שיעור "כזית"¹⁰⁴.

רצוי להכין מראש רשימה מפורטת עם המקום המדויק בו הונח כל אחד מעשרת הפתיתין.

זמן הבדיקה

מתפללים מעריב מיד בזמנה, ומיד אחר התפילה בודקים¹⁰⁵.

גם המתפלל מעריב ביחוד, יתפלל תחילה ואח"כ יבדוק החמץ¹⁰⁶.

102) סידור אדה"ז.

103) ראה שע"ת ס' תלב ס"ק ג', ואף שגם בפחות מכזית יש חובת ביעור אך אין זה איסור דאורייתא אלא דרבנן כיון שלענין בל יראה ובל ימצא אין איסור חצי שיעור מן התורה. ולכן באם ח"ו יאבד פתית ולא ימצאנו לא יעבור על איסור תורה החמור. והנה הורע אמת ח"א ס' מח כתב שזה יועיל גם לכך שלא יצטרכו לבדוק באם לא ימצאו דכיוון שהם פחות מכזית והם נמצאים על הרצפה הם נמאסים – וראה בסוגיא זו באריכות בקו"א ס' תמב ס"ק יח.

104) הובא בלוח כולל חב"ד.

105) שו"ע אדה"ז ס' תלא ס"ח.

106) "היום יום" יד ניסן, וראה אג"ק ח"ב עמ' שדמ, שמביא כמה טעמים בזה. למרות הנהגת כ"ק אדמו"ר

דברים האסורים קודם הבדיקה

א. כחצי שעה קודם צאת הכוכבים אסור לאכול⁹⁸ וללמוד⁹⁹ ולעשות מלאכה ולהיכנס למרחץ. אם התחיל קודם החצי-שעה הנ"ל, מותר להמשיך אבל יפסיק כשמגיע זמן הבדיקה¹⁰⁰.

הכנות

ג. כל חדר הצריך בבדיקה, צריך לטאטא אותו קודם הבדיקה, מכיוון שיש שם הרבה אבק ועפרורית, ואינו יכול לבדוק יפה, ויזהיר כל אדם את בני ביתו שיטאטאו גם תחת המיטות, שמא נתגלגל לשם מעט חמץ¹⁰¹.

ג. כיוון שמיד אחר מעריב צריך לבדוק את החמץ, המנהג לכבד ולהכין את הבית במשך היום של י"ג בניסן כדי שיוכל לבדוק מיד בתחילת הלילה.

ד. וצריך להיזהר שזמון שמתחילים לנקות את הבית (בניקוי אחרון שלפני הבדיקה) יהיה החמץ מונח באופן מוגדר, ומה טוב שיהיה מחוץ לבית.

ה. כבר נתפשט המנהג להניח במקומות שונים בבית פתיתי חמץ קשה, כדי שלא יתפורר, זמן מה קודם הבדיקה

98) אבל טעימה בעלמא - מזונות או פת פחות מכביצה ופירות אפילו הרבה - מותר עד זמן הבדיקה.

99) אלא אם משתתף בשיעור קבוע, או גם אם ממנה שומר שזיכר לו.

100) שו"ע אדה"ז ס' תלא ס"ה-ו.

101) שו"ע אדה"ז ס' תלג ס"ח.

או שימנו שליח שיבדוק עבור כולם¹¹².

טז. כל מקום שהדרך להיכנס אליו באמצע הסעודה כארון מגבות, ארון בגדי תינוקות, ואפילו לא אכל שם צריך בדיקה¹¹³. ותלוי בכל בית לפי המציאות, וכמובן בבית עם תינוקות נוסף על כל הנ"ל, כל מקום שידו של תינוק מגעת, ואפילו ארונות בגדים סתם, שירותים, אמבטיה וכדומה.

יז. המקומות הנמכרים במכירת חמץ אינם צריכים בדיקה¹¹⁴.

יח. חדר שבוודאות לא הוכנס בו חמץ במשך כל השנה - אין צורך לבדוק.

חובת הבדיקה

יט. חובת הבדיקה, היא על האדם הדר במקום, ולכן גם הדר בשכירות עליו לערוך בדיקת חמץ גם אם לא ישהה בחג בדירתו¹¹⁵. אלא אם כן מוכר את החמץ לגוי.

כ. במקרה הצורך ניתן למנות שליח לבדוק את החמץ (אך השליח לא יכול לבטל את החמץ, ולכן יתקשר לבעל הבית בעת שגמר את הבדיקה על מנת שבעל הבית יבטל את חמצו בעצמו).

כא. במקרה הצורך, מעיקר הדין, אישה יכולה לבדוק בעצמה¹¹⁶.

יא. "כיוון שקבעו חייל זמן לבדיקת חמץ, אם כן מי שאינו בודק בתחילת זה הזמן אינו נקרא עצל אלא עבריין שעבר על גזירת חכמים"¹⁰⁷. ולכן לא יתעכב אחר מעריב, אלא ילך מיד בזריזות לביתו לקיים את מצוות הבדיקה, שזמנה הוא תחילת הלילה דווקא ולא משום זריזין מקדימין כבכל מצוה.

מקומות הצריכים בדיקה

יב. חייב לבדוק ולחפש אחרי חמצו בכל המקומות שיש לחוש ולהסתפק שמא הכניס לשם חמץ באקראי. לפיכך כל חדרי הבית והעליות, אפילו אותן שברור לו שלא אכל בהן חמץ מעולם, הרי הם צריכים בדיקה כדינה בלילה לאור הנר¹⁰⁸.

יג. בבית שהתינוקות מצויין בו, אפילו חורים הנמוכים מג' טפחים צריכין בדיקה, שמא הצניעו שם התינוקות מעט חמץ¹⁰⁹.

יד. כמו כן יש לערוך בדיקה במקום העבודה (משרד וכדומה), וכן ברכב, באם לא נמכר לגוי¹¹⁰ (אין להפסיק בשיחה עד גמר כל הבדיקה, כולל הרכב¹¹¹).

טו. בית משותף חייבים כל הדיירים לבדוק את חדר הכניסה והמדרגות,

הרי"צ כמובא בלקו"ש חי"ז עמ' 434.

(107) קונטרס אחרון לשו"ע אדה"ז סי' תלא.

(108) שו"ע אדה"ז סי' תלג סי"ג.

(109) שם סי"ז.

(110) כיון שישוהו שם בפסח. באם לא, אפשר למוכרו לגוי.

(111) אלא א"כ עשה בדיקת חמץ מוקדמת ברכב לאור יום, ומתחת הכיסאות ע"י פנס.

(112) ע"פ ט"ז סוף סי' תמה, שהרי השותפים חייבים כאדם אחד.

(113) שו"ע אדה"ז סי' תלג סי"ג.

(114) וכדאי לפני הבדיקה לחתום אצל הרב על שטר ההרשאה, כדברי הדברי נחמ"ל.

(115) שו"ע אדה"ז סי' תלו סעי' א.

(116) שו"ע אדה"ז סי' תלב סעי' ז, סי' תלו סעי' ב.

סדר הבדיקה

שלאחריה¹²³ (וכל אחד מהבודקים תהיה לו גם כן שקיית עם נוצה ונר).

הפטק ובדיקה:

נ. אסור להפסיק בשום דיבור בין הברכה לתחילת הבדיקה, כדרך שאסור להפסיק בשאר כל המצוות בין הברכה לתחילת עשיית המצוות. ולתחילה יזהר שלא ידבר בינתיים כלל, אפילו מעניני צרכי הבדיקה¹²⁴. אם עבר ודיבר בצרכי הבדיקה, אין צריך לחזור ולברך. אבל אם הפסיק בדיבור שלא מענין הבדיקה כלל, צריך לחזור ולברך¹²⁵.

ז. נכון שלא ישיח שלא מעניני הבדיקה כל זמן בדיקתו. אבל אם דיבר שלא מעניני הבדיקה לאחר שהתחיל לבדוק, אין צריך לחזור ולברך¹²⁶.

ח. אם יש לו לבדוק כמה מקומות, יוצא בברכה אחת אפילו שצריך ללכת לבית אחר, שההליכה ביניהם לא חשיבא הפסק¹²⁷.

הבדיקה:

ט. צריך שתהיה לאור הנר, שאור הנר יפה לבדיקה¹²⁸. ואין בודקין לאור האבוקה אלא לאור נר קטן יחידי¹²⁹. לתחילה יש לזהר שלא לבדוק כי אם בנר של

כ. יש מהמדקדים ליתול ידיהם קודם הבדיקה. מאחר שבדיקת חמץ היא באה לטהרת הרגל, מצוה חשובה היא וראויה להיות בנקיות¹¹⁷.

המשתתפים בבדיקה:

ג. ויעמיד מבני ביתו אצלו לשמוע הברכה. ו"אפשר לומר . . . דמצוה לזכות את בני ביתו גם כן במצוה זו, שהרי עושים מצוה בבדיקתם, אף שאין החיוב עליהם". ומצוה מן המובחר שלא לסמוך לכתחילה בבדיקת חמץ אלא על אנשים בני חורין שהגיעו לכלל המצות דהיינו מי"ג שנה ואילך¹¹⁸.

הנרכה:

ד. קודם הברכה ידליק את הנר¹¹⁹, ואוחזו בידו הימנית¹²⁰. בני הבית שרוצים להשתתף בבדיקה יתכוונו לצאת בברכתו ויענו אמן¹²¹. ויזהרו לבדוק תחלה בחדר הסמוך למקום ששמעו הברכה ולא ילכו לבדוק תיכף אחר הברכה לחדר אחר¹²².

ה. יכוון בברכתו על הבדיקה ועל הביטול שלאחריה, וכן על השריפה והביטול

(117) שו"ע אדה"ז סי' תלב ס"ב.

(118) אג"ק חט"ו ע' קנו. שו"ע אדה"ז סי' תלב ס"ג.

(119) סידור אדמו"ר - מוכח מלשונו שהנר יהי' דלוק מכבר, והברכה תהי' סמוכה לבדיקה.

(120) שו"ע אדה"ז סי' ר"ו ס"ח, סדר ברכות הנהנין פ"ט ס"ד. ואיטר אוחזו בימינו שהיא שמאל כל אדם.

(121) אך "ברוך הוא וברוך שמו" לא יענו, דהוי הפסק.

(122) סידור אדה"ז.

(123) שו"ע אדה"ז סי' תלב סעי' א.

(124) אלא אם כן הוא בענין שאינו יכול להתחיל לבדוק אם לא ידבר.

(125) שם ס"ו.

(126) שם ס"ז.

(127) שם ס"ז.

(128) שם סי' תלג ס"ח.

(129) שם ס"ט.

ושירי הנר - אם ישנם - בקערורית כף - עץ, מעטף הכל בנייר (אבל לא יד הכף, שנשאר בלתי מעוטף) ומהדק ע"י חוט שכורכו סביב הנייר כמה פעמים וקושרו¹³⁸.

ביטול החמץ

לח. וצריך לבטל את החמץ אחר הבדיקה¹³⁹ ויאמר כל חמירא וכו'. וצריך להבין הלשון שמבטל¹⁴⁰. [תרגום 'כל חמירא': "כל חמץ ושאר שיש ברשותי שלא ראיתיו, ושלא ביערתיו ושלא ידעתיו יהא בטל ויהא הפקר כעפר ארץ"].

לט. ועיקר הביטול הוא בלב שישים בלבו כל חמץ שברשותו הרי הוא כאלו אינו ואינו חשוב כלום והרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל וכשגומר בלבו כך הרי הסיח דעתו מכל חמץ שברשותו ונעשה הפקר גמור ושוב אינו עובר עליו בכל יראה ובל ימצא. ומכל מקום תיקנו חכמים שיוציא דברים הללו בפיו¹⁴¹.

ת. כשמבטל החמץ בליל י"ד מיד אחר הבדיקה אינו מבטל אלא החמץ שאינו ידוע לו שלא מצאו בבדיקה אבל חמץ הידוע לו שדעתו לאכול ממנו בלילה ולמחר עד שעה ה' אף אם ביטלו אינו מבטל¹⁴².

שעווה. במקום חשש שריפה וסכנה - עליו להשתמש בפנס חשמלי¹³⁰.

ל. את הבדיקה עושים לאור הנר, כאשר התאורה בבית דלוקה¹³¹.

לא. בודקין על ידי נוצת עוף. מניח החמץ שמוצא בשק קטן של נייר¹³².

לב. וצריך לחפש לאור הנר בכל המחבואות גם בסדקים שבקרקע¹³³.

לג. אם לא בדק את הבית, ורק חיפש את הפתיתים, לא יצא ידי חובת בדיקה¹³⁴.

לד. מנהגנו להאריך ביותר בבדיקת חמץ¹³⁵.

לה. אחר הבדיקה רצוי למנות את הפתיתין שבשק ולראות שמניינם עשרה (או, באם הוכנה מראש רשימה עם פירוט מקום הנחת הפתיתין וכיו"ב - כנ"ל - לסמן בה את הפתיתין שנמצאו).

לו. באם קרה ואחר הבדיקה והחיפוש לא נמצא אחד הפתיתין, מעיקר הדין יש לערוך מחדש את הבדיקה בכל הבית (אך ללא ברכה)¹³⁶. באם בדק שוב ועדיין לא נמצא הפתית החסר אז יש לסמוך בדיעבד על הביטול¹³⁷.

לז. בגמר הבדיקה מניח שק הנ"ל, הנוצה

130) נטעי גבריאל פי"ז סי' ט בשם שערים המצויינים בחלכה.

131) כך נוהג כ"ק אד"ש מה"מ, וראה נט"ג פי"ז סעי' יב והליכות שלמה פ"ה הערה 57.

132) ספר המנהגים ע' 37.

133) סידור אדה"ז.

134) עיין נטעי גבריאל פ"ח עמ' יג.

135) הגדה של פסח עם ליקוטי טעמים ומנהגים ע' ב. כדאי להכין יותר מנר אחד למקרה הצורך.

136) שו"ע אדה"ז סי' תלד סעי' א.

137) מג"א סי' תלד סק"ב.

138) ספר המנהגים ע' 73.

139) כדי שגם אם ימצא חמץ בביתו באמצע החג לא יעבור על איסור בל יראה ובל ימצא, שהרי כבר אינו שלו.

140) שו"ע אדה"ז סי' תלד ס"ח.

141) שם ס"ז.

142) שם ס"ז.

מקרים מיוחדים

מא. גם אישה צריכה לבטל את החמץ¹⁴³.

מז. הנוסע מביתו כדי להיות בחג במקום אחר ומוכר את כל החמץ שבבית לגוי:

באם בליל י"ד נשאר בביתו: עליו להשאיר לפחות חדר אחד שאינו נמכר (וכמובן לנקותו כראוי), ולערוך הלילה, ליל י"ד ניסן, בדיקת חמץ בחדר זה. והוא הדין למי שעוזב את ביתו לפני החג ובדעתו לחזור לביתו באמצע החג¹⁴⁸.

באם מתאכסן בליל י"ד ניסן אצל אחרים: חייב לבדוק את החמץ בלילה קודם נסיעתו עם נר, וללא ברכה, ומיד אחר הבדיקה יבטל את כל החמץ¹⁴⁹, אלא א"כ מוכר את ביתו לגוי. ואם מוכר את ביתו, יוצא הוא ידי חובת בדיקת חמץ, בבדיקה של בעה"ב שהרי הוא שלוחו¹⁵⁰.

מח. בחורים שנוסעים מהישיבה קודם הפסח: ימכרו את חמצם בחדר לגוי¹⁵¹, ויקיימו בדיקת חמץ היכן שיהיו בליל י"ד, כדלעיל¹⁵².

מט. בחורי ישיבה הנמצאים בישיבה בפסח, חייבים לבדוק את חדרם בליל י"ד¹⁵³.

אחר הבדיקה

מב. אחר הבדיקה יזהר בחמץ שמשייר, להצניעו למחר לשריפה או לאכילה, לשמרו שלא יוליכוהו אנה ואנה שלא יתפרר ויתגרר ממנו על ידי תינוקות או עכברים¹⁴⁴. ואין זו עצה ותקנה טובה בלבד, אלא הטילו חכמים דין וחובת זהירות בחמץ¹⁴⁵.

מג. וכשם שנוהרים בחמץ הנמצא בבדיקה לעוטפו ולגנוזו במקום משומר ביותר עד לשריפת החמץ שלמחרת, כך יש להיזהר גם בשאר החמץ שעדיין בבית, שאסור להשאירו פתוח ולהרשות לקטנים להגיע אליו ולהסתובב עמו בבית¹⁴⁶.

מד. וכן יזהר לאכול במקום מיוחד שלא יתפור החמץ, וינער בגדיו אחר האכילה, וכן יזהר לבני ביתו, וינער המפה וכדומה¹⁴⁷.

מה. לזכור להכניס למקומות הנמכרים לגוי את הדברים האחרונים של החמץ. לסגור ולנעול ולסמן את כל המקומות הנמכרים.

מו. **תזכורת:** למי שלא הספיק - ניתן לקדש הלבנה עד סוף ליל יום שלישי אור לט"ו ניסן.

(143) כפשוט מסברא שכך נוהגים.

(144) סידור אדה"ו.

(145) שו"ע אדה"ו סי' תלד ס"ג. להעיר מהלשון של המג"א (ס"ק א) "ולא שפיר עבדי".

(146) שו"ע אדה"ו סי' תלד סעי' ב-ג.

(147) נטעי גבריאל פל"ה סעי' ה.

(148) שו"ע אדה"ו סי' תלו סעי' א-ח.

(149) שם ס"א.

(150) שם ס"ב. מה שחוששים שאין לו חמץ, אי"ז נכון שהרי הוא אוכל שם חמץ בבית מארחו ואף שאי"ז חמץ שהביא מביתו, הוא קונה את החמץ שמארחו מביא לו - ראה לשון אדה"ו סי' שסו סעי' טז, ובלוח ברכות הנהנין פרק יא הל' יב.

(151) כולל הארון הפרטי. באם לא ניקה את החדר מחמץ צריך למכור את חמצו שם.

(152) כמפורש בשו"ע אדה"ו סי' תלו ס"ב.

(153) כדין שוכר, שו"ע או"ח סי' תלו ס"א.

נ. הנמצא במלון: או באכסניא בחדר מיוחד ודעתו להיות שם בימי הפסח, אם הגיע לשם לפני ליל י"ד חייב לבדוק את חדרו בברכה¹⁵⁴, ולבטל החמץ¹⁵⁵, וגם בעל המלון והאכסניא יבטלו החמץ¹⁵⁶.

(154) שם.

(155) שם, ערוך השולחן שם ס"ח.

(156) מג"א סי' תלו סק"ג. לענין השוכר חדר/רכב וכיו"ב בפסח, ראה בקובץ תפארת יהודה קלמן ח"ב מש"כ בזה באריכות הרב א"י שוויי, ותוכן דבריו שע"פ המבואר בדברי אדה"ו בס"י תמ"ח סעי' ג' אין חצרו של אדם קונה לו חמץ הנמצא בא בתוך הפסח (דווקא ולא בע"פ כמבואר בס"י תלו ס"ה ודו"ק), ולכן איננו עובר על ב"ב וב"י בחמץ שנמצא בחדר או רכב ששכר, אפילו בלא שמתנה על כך. אלא שיש לפלפל האם יש חובת בדיקה מחמת החשש שיבוא לאכול איסור, וע"ז מפורש בב"ח סו"ס ת"מ ועוד שאין בזה חובת בדיקה. אלא שיש לעיין כאשר שוכרים רכב וכיו"ב מיהודי שלא עשה בדיקת חמץ ועבר על תקנת חכמים, ואף בתוך החג כשהשכיר לנו היה עליו עדיין חובת בדיקה, האם מחמת זה יש חובה על השוכר לבדוק, וקצת ניתן

נא. בתי כנסיות ובתי מדרשות צריכים בדיקה בליל י"ד כדינה לאור הנר¹⁵⁷, ולא די בכיבוד לחוד מפני שהתינוקות מכניסים בהם חמץ. השמשים או הגבאים מברכים על בדיקה¹⁵⁸, אך אין אומרים את הביטול¹⁵⁹. אם כבר בדק את החמץ בביתו וקשה לו לבדוק החמץ בביכה"נ לפני שיאכל משהו, מותר לו לאכול קודם.

נד. המתפללים שברשותם תא בביהכ"נ, צריכים לבדוק.

לדייק מלשון אדה"ו בס"י תלו ס"ה שרק ביום י"ד יש חובה כזו על השוכר ולא בתוך הפסח, ועצ"ע. בודאי באם רואה בדירה/ברכב חמץ בעין חובה עליו לסלקו או עכ"פ לעשות 'מחיצה' בפניו.

(157) שו"ע אדה"ו סי' תלג סעי' לו.

(158) שו"ע אדה"ו או"ח סי' תלג סלו. באם בעת שבדק בביתו ובירך, כוון גם על בית הכנסת והולך לשם מיד אחר שבדק בביתו, אין צריך לברך שוב (ראה סי' תלב ס"ז).

(159) כי אינם יכולים לבטל חמץ שאינו שייך להם.

• ערב פסח •

ירושלים	תל אביב	חיפה	באר שבע
10:29	10:32	10:30	10:32
11:35	11:37	11:36	11:37

נא. בערב פסח שחרית משכימין לבית הכנסת כדי שיגמור סעודתו קודם סוף זמן אכילת חמץ¹⁶⁰.

נב. בתפילת שחרית בערב פסח, אין

אומרים (אחר "ברוך שאמר") "מזמור לתודה" (וכן בחול המועד)¹⁶¹.

ג. אסור לאכול מצה (ומקפידים גם במצת מכונה) כל היום מעמוד השחר

(161) שם סי"ג.

(160) שו"ע אדה"ו סי' תכט סט"ז.

פסח, זכר לנס שנצלו ממכת בכורות. ונתפשט המנהג שבמקום להתענות בערב פסח משתתפים הבכורות בסיום מסכתא (סעודת מצוה) וממילא התענית נפקעת לגמרי ומותר לאכול כל היום¹⁶⁹.

מנהג ישראל להביא גם את הבכורים הקטנים (גם קטנים בשנים שעדיין אינם שייכים להבנה והשגה) לשמוע את הסיום בעצמם¹⁷⁰.

יא. אם הוא בכור ויש לו בן בכור, אין תעניתו פוטר את בנו וצריכה האמא להתענות עבור בנה¹⁷¹. בד"כ קשה הדבר מכמה סיבות, ולכן ראוי שבעלה יתקשר אליה בעת ששומע הסיום בבית הכנסת ויביא לה ממאכלי הסיום ובכך תצא י"ח.

יב. בעת הצורך, יכול לערוך או לשמוע סיום גם לפני התפילה¹⁷².

יג. סיום מסכת 'משניות' עם המפרשים חשוב כסיום מסכת להפטר מתענית בכורות¹⁷³, יש מי שכתב שרק על סדר

ואילך¹⁶². [ומנהגנו שלא לאכול מצה מפורים ואילך, כדלעיל].

ד. קטן או קטנה שאינן יודעין מה שמספרים להם ביציאת מצרים מותר להאכילם מצה בערב פסח כל היום ואפילו בלילה קודם קידוש. אבל קטן וקטנה שיש בהם דעת להבין מה שמספרים להם ביציאת מצרים בלילה אסור להאכילם בערב פסח¹⁶³.

ה. יש נוהגין שלא לאכול מרור בערב פסח כדי שיאכלנו בלילה לתיאבון¹⁶⁴. מנהג חב"ד: החל מבוקר ערב פסח עד אחרי כורך של סדר השני אין אוכלין מכל המינים – הנכנסים בחרוסת¹⁶⁵ ומרור¹⁶⁶ [אך מותר לאכול עוף ובשר, ביצים, תפוחי אדמה ובצל – אף שכל אלו שייכים לזרוע ביצה וכרפס].

ו. משעה עשירית גם משאר מינים [כגון פירות, ירקות, בשר, דגים] לא יאכל אלא מעט, ולא ימלא כריסו מהם, וכן לא ישתה יין משעה זו¹⁶⁷.

ז. שמחת יו"ט: למי שטרם שימח את ילדיו ואשתו בדברים המשמחים עיין בע' 5.

תענית בכורות

ח. נוהגין הבכורות¹⁶⁸ להתענות בכל ערב

(162) שו"ע אדה"ז סי' תעא ס"א.

(163) שו"ע אדה"ז סי' תעא ס"ב.

(164) שם סי' א.

(165) תפוחים, אגסים, שקדים ואגוזים.

(166) ספר המנהגים ע' 37.

(167) שו"ע אדה"ז סי' תעא ס"ב.

(168) אפילו הבכור מאב בלבד או מאם בלבד וכן בן קיימא הראשון שנולד לאב אחרי נפל. בכור הנולד בניתוח קיסרי איננו בכור לענין נחלה ולא לענין

פדיון הבן. אך בכל זאת הח"י [סי' תע סק"ב] כתב שחייב להתענות, וכ"ד כמה מפוסקי זמננו [הגרשו"א בנשמת אברהם יו"ד שה. וראה בשו"ת תשו"ה ג' סי' קיג. ובכה"ח תעג מצדד שאין חייב מעיקר הדין]. להעיר שיש הסוברים שתמיד גדול הבית צריך להתענות [ראה פתחי עולם תע, א. ואי"כ דעת אדה"ז]. ולמעשה, ראוי שישמע סיום אם אפשר.

(169) שו"ע אדה"ז סי' תע ס"ח. אנ"ק אדמו"ר הרש"ב ח"ד עמ' רטו ועוד.

(170) התועדויות תנש"א ח"ד ע' 80.

(171) שו"ע אדה"ז סימן תע ס"ה. אשה מעוברת, או שיש צער וכד', אינה צריכה להתענות.

(172) ספר חג המצות בשם הגר"ש ואונר.

(173) ראה באריכות בשו"ת בית אבי"ר ח"ב סי' נב

זאת עם המפרשים המקובלים¹⁷⁸.

טז. לכתחילה צריך לאכול במקום בו שמע את הסיום כשיעור כזית, ולא לסמוך על שתיית יי"ש וכיו"ב. אך באם שמע את הסיום ואכל רק אח"כ ג"כ מהני¹⁷⁹. כמו כן אם לא היה בשעה שסיימו את המסכת, יפטר מהתענית באם יסייע לעשות הסעודה¹⁸⁰.

יז. סעודת ברית מילה האם פוטרת מהתענית בכורות - ראה בהערה¹⁸¹.

סוף זמן אכילת חמץ

יח. מן התורה זמן איסור חמץ הוא מחצות היום ואילך, אך חכמים אסרו אכילת חמץ כבר שעתיים (וזמניות) קודם חצות, (דהיינו מתחילת שעה החמישית).

סיום אלא על מסכת גדולה (שו"ת האלף לך שלמה סי' שפן), וראה שם מה שהשיג עליהם. וע"פ מש"כ במנח"י ויב"א נראה להקל בשעת הדחק. (178) ראה שו"ת אג"מ שם.

(179) שו"ת מנחת יצחק חלק ט סימן מה, וראה גם בשו"ת ויען יוסף או"ח סי' רי שכל שלא היה היסח גדול עדיין יכול לעשות את הסעודה. לכתחילה צריך לטעום כזית עפ"י מש"כ בס' תקסח ס"א ועיין שו"ת מהר"ם בריסק קלג. בדיעבד, אפילו אם טעם משהו. אמנם אם לא היה כלל סעודת סיום, נראה שזה בעייתו גם לדעת המקלים. ויש לעורר על כך. (180) מנח"י שם.

(181) לכאורה הסברא אומרת כי סעודת ברית עדיפה על סעודת סיום מסכת, אך בשו"ת ערוגת הבשם או"ח סי' קלט (נסמן בלקו"ש ח"ז לערב פסח). העלה ליישב את הנמנהג שאוכלים בסעודת סיום על אף שהמ"א (וכ"ה בשו"ע אדה"ז סי' תע ס"ח) כתב כי המנהג להחמיר ולא לאכול בסעודת מצוה (כסעודת ברית), דכיוון שטעם התענית הוא לעשות זיכרון לגם הצלת בכורי ישראל, כיום שנתפשט שושים סיום ביום זה הסיום עצמו הוי הזיכרון לגם, משא"כ שאר סעודות מצווה. וא"צ"ע האם סעודת ברית אכן תועיל או לאו.

שלם אפשר לעשות סיום¹⁷⁴. סיום ספר ברמב"ם חשוב כסיום מסכת¹⁷⁵.

יז. גם סיום מסכת ירושלמי חשוב כסיום מסכת¹⁷⁶.

טו. נחלקו הפוסקים האם סיום ספר מספרי התנ"ך מהני, ונראה שיש לסמוך על זה בשעת הדחק¹⁷⁷, והיינו דווקא כשלמדו

שהאריך בגדרי הדבר, ומסיק שאף שכן הוא הדין אך לא ראה מי שנוהג כן למעשה. אך בשו"ת בצל החכמה ח"ד סי' צט הביא דבשו"ת פרי השדה (ח"ב סי' צ"ב אות ב') ובשו"ת פני מבין (חלק או"ח סי' קג) כתבו דאין לעשות סיום על משניות כיון שלא התייגע בלימוד זה אין שמחה בסיום ולכן אם למד סדר שלם יכול לעשות סיום. אמנם ראה בשו"ת מנח"י ח"ב סי' צג שאין לחלק בומן הלימוד אלא כל סיום אפי' בומן קצר מהני. עוד האריך שם במנח"י לבאר שבדורנו מקלים כל מה דאפשר בתענית בכורים דע"פ מפני החלישות ועוד טעמים עיי"ש. וראה גם בשו"ת יב"א ח"א סי' כו. (174) שו"ת פרי השדה ושו"ת פני מבין ושו"ת בצל החכמה שם.

(175) כ"כ בשו"ת מקור נאמן ח"א סי' תסו, וכ"נ ע"פ מש"כ בשו"ת אג"מ או"ח ח"א סי' קנו 'אבל עכ"פ יש ללמד מזה שיש לעשות שמחה לגמר כל מצוה ולכן באנשים מיוחדים שעושים מצוה משך זמן יש להן לעשות סעודה לשמחתם כי שמחה אחרת כמו לעשות את היום ליו"ט לא שייך ביחידים אבל סעודה הא מצוינו שעושים יחידים לגמר מצותם בסיום מסכת וכ"כ הוא לגמר מצוה אחרת מאחר שחזינו שיש לעשות שמחה בגמר כל מצוה, וכ"כ בשו"ת משה הלכות ח"ו סימן קסו 'המסיים בכל ספר הקדוש הו"ל ס"מ והוא דלא נהגו לעשות סיום על סתם ספר אפשר לפי שלא נוהגים ללמוד בספר מספרי קודש מרישא ועד גמירא בדרך לימוד כמו הלומד מסכת אבל הכ"נ הלומד וגומר יכול לעשות סעודה והו"ל ס"מ, ובהא באמת ראינו ראי' דנוהגים העולם לעשות סיום בגמר שו"ע או"ח או יו"ד ואפילו לפעמים רק כשגומרים הל' שבת וכיוצא בזה כידוע'. יש להעיר שע"פ מש"כ בשו"ת בית אבי"ש שם נראה שאין לעשות כן לכתחילה. (176) ראה התועודויות תש"מ כרך ב ע' 1050.

(177) ראה בשו"ת בית אבי"ש שם שהמחש"ק והחו"י ס"ל שניתן לעשות סיום על נ"ך אך היינו דווקא במסיים בע"פ בדרך לימודו אבל בלא"ה אין לעשות

נד. יש לבדוק את השקית של הטלית ותפילין מחמץ לפני סוף זמן ביעור חמץ. ואם רוצה להשתמש בטלית במשך החג, יש לנקותה היטב.

נה. **חמץ בפח אשפה בחצר וברחוב:** אסור להניח החמץ בערב פסח בכלי האשפה המונח בחצר הבית או ליד ביתו, ואפילו אם יבואו אחר הצהריים לפנותו, דכיוון שמונח ברשותו מחויב לבערו, ולכן צריך להוציאו לרשות הרבים ולהפקירו, ואם א"א ישפוך עליו חומר שפוגם אותו מאכילת כלב¹⁸⁴. אם הפח שייך לעירייה ומונח ברשות הרבים, אין צריך לבער את החמץ שבתוכו.

שריפת החמץ

נו. זמן ביעור חמץ בשעה חמישית. ויש להקדים קצת, לפני סוף שעה חמישית, כדי שיהי זמן לביטול חמץ אחר זריקת החמץ לאש¹⁸⁵.

נד. יעשה לחמץ מדורה בפני עצמו [ולא עם דברים אחרים] וישרפנו ויבטלנו¹⁸⁶. יש לזכור לקחת מהבית שק הנייר שבו פיתתי החמץ (והכף והנוצה ושירי הנר) מהבדיקה בלילה.

נח. יש נוהגין לשרוף את החמץ בערבה שחבטו אותה בהושענא רבה¹⁸⁷.

נט. מי שלא בירך בשעת בדיקת חמץ, יברך על הביעור ללא שם ומלכות¹⁸⁸.

בכדי שיוכל להספיק ולשרוף את כל חמצו עד סוף שעה חמישית, ויוכל לבטלו לפני תחילת שעה שישית.

יע. לפני סוף זמן האכילה יש לנקות היטב את הפה והשיניים מפירורי חמץ. (לפרטי הדינים לבעלי סתימות כתרים וכדו', ראה לעיל פרק נקיון הבית). את מברשת שיניים של כל השנה יניח במקום המכור לגוי, ויקח חדשה לפסח.

ביעור חמץ

כ. לפני סוף זמן ביעור חמץ: לזכור להכניס למקומות הנמכרים לגוי את הדברים האחרונים של החמץ, באם לא נעשה עדיין. לסגור ולנעול ולסמן את כל המקומות הנמכרים. להוציא מהבית את כל שקיות הזבל.

כא. כמו"כ, יש לזכור להוציא השקית של השואב אבק קודם שריפת חמץ, וכן ינקה את שאר החלקים. או שיכניסם לחדר המכור לגוי.

כב. יזהר כל אדם לבדוק ולנער את הכיסים של הבגדים שלו ושל התינוקות בשעת הביעור לפי שלפעמים מכניסין בהן חמץ¹⁸².

כג. גם מי שבמשך השנה לא מכניס חמץ לבגדיו, מצוי שתוך כדי אכילה יכול להיכנס פירור לחולצה ולמנג'ט במכנסיים גם באכילת בוקר זה, והמחמיר לבדוק תבוא עליו ברכה¹⁸³.

184 נטעי גבריאל הלכות פסח ח"א פרק נא ס"ב.

185 שו"ע אדה"ז סי' תלד סעי' יב.

186 שו"ע אדה"ז סי' תמה ס"א.

187 שם ס"ב. לפי שכל דבר שנעשה בו מצווה אחת נכון לעשות בו מצווה אחרת.

188 כ"כ המשנ"ב סי' תלב ס"ק ד.

182 שו"ע אדה"ז סי' תלג סמ"ב.

183 שם סמ"ג.

והפקירו¹⁹³.

לה. מתחילת שעה ששית ולמעלה אסרו חכמים את החמץ גם בהנאה ולפיכך אינו יכול למכרו לנכרי. ואפילו חמצו של נכרי אסור בהנאה (לפיכך אסור להריח פת חמץ של נכרי משעה ששית ואילך)¹⁹⁴.

לו. הסדר בליובאוויטש בערב פסח היה, שאחר שריפת החמץ היו הולכים לטבול במקוה, לובשים בגדי יוי"ט ואופים מצת מצוה, ואח"כ עוסקים בשארי ההכנות ליו"ט¹⁹⁵.

לז. בספר המנהגים¹⁹⁶: "כ"ק אדמו"ר שליט"א נוהג לחלק מצות שמורה ערב חג הפסח אחרי מנחה כשהוא לבוש בבגד משי של שבת ויו"ט ובחגירת אבנט".

איסור עשיית מלאכה

לח. קודם חצות היום: בארה"ק נוהגים להקל לעשות מלאכה קודם חצות.

לט. לאחר חצות היום: אין עושים מלאכה מחצות היום¹⁹⁷. העושה מלאכה בזמן הזה מחצות ואילך משמתין

לז. צריך לדאוג שהחמץ ישרף כהוגן. וקודם שנשרף החמץ לא ישפוך עליו נפט וכדומה, שלא יפגום החמץ ע"י הנפט, שנמצא שביער החמץ ע"י דבר הפוגם ולא בשריפה¹⁸⁹, דלכתחילה נוהגים לבער בשריפה¹⁹⁰.

לא. נכון הדבר שבשעה שהוא מבער מביתו את החמץ ששייר למאכלו, יחזור ויבטל פעם שנית כל חמץ שיש ברשותו (גם חמץ הידוע לו) כדי שיבטל גם כן החמץ שנתגלגל מחמץ זה ששיירו למאכלו, ולא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא כשימצאנו בפסח¹⁹¹.

לב. ובביטול היום יאמר: "כל חמירא וכו'" ומשמעותו בשפה המדוברת: "כל חמץ ושאר שיש ברשותי שראיתו (מעולם) ושלא ראיתו (מעולם), (בשעת הבדיקה) ושלא ראיתו (בשעת הבדיקה), שביערתי ושלא ביערתי, יהא בטל ויהא הפקר כעפר ארץ"¹⁹².

לג. ויש לשרוף עשרה פתיתין, ובשעת שריפת החמץ יאמר יהי רצון כו' הנדפס בסידור (המופיע בסוף הקובץ).

לד. טוב ליהזר שלא לבטל החמץ פעם ב' ביום, עד שיבער תחלה מביתו כל החמץ הידוע לו כדי שיקיים מצות ביעור חמץ בחמץ שלו, שלאחר הביטול אין החמץ שלו שהרי ביטלו

189) נטעי גבריאל פרק נ סעי' ט.

190) שו"ע אדה"ז סי' תמה סעי' ד.

191) שו"ע אדה"ז סי' תלד סעי' יא.

192) סידור אדה"ז.

193) שו"ע אדה"ז סי' תלד סעי' יד.

194) שו"ע אדה"ז סי' תמג סעי' ג.

195) סה"ש תשי"ג ע' 74. וראה ספר השיחות תרצ"ו

ע' 129.

196) ע' 38.

197) שו"ע אדה"ז סי' תסח סעי' א - בזמן שביית המקדש היה קיים אסרו חכמים לכל אדם מישראל לעשות מלאכה בערב פסח מחצות היום ולמעלה, לפי שמחצות ואילך הוא זמן הקרבת הפסח. שם ס"ב - ואף לאחר שחרב בית המקדש ובטל קרבן פסח, אף על פי כן לא נתבטל איסור עשיית מלאכה.

מ.ב. תספורת: אסור לישראל לספר מחצות ואילך. ואפילו לספר את עצמו אסור. אבל מותר להסתפר על ידי נכרי. וכן שאר כל המלאכות נוהגין להתיר לעשות על ידי נכרי, אפילו שלא לצורך המועד²⁰².

מ.ג. נטילת צפרניים: לכתחילה יש ליטלם קודם חצות. אם שכח ולא נטלם קודם חצות, יכול ליטלם אחר חצות²⁰³.

מ.ד. כיבוס בגדים: יש להימנע, אך במקום הצורך ניתן לכבס על ידי מכונת כביסה אף אחר חצות²⁰⁴.

אותו כדין העובר על דברי חכמים, וגם אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם¹⁹⁸. ואף אם אינו עושה כדי להשתכר אלא עושה בחנם, בין לעצמו בין לאחרים, אפילו לצורך יום טוב, הרי זה אסור¹⁹⁹.

מ.ה. כל מה שמותר לעשות בחולו של מועד, כגון דבר האבד, או שעושה מעשה הדייט ולא מעשה אומן ויש בו צורך המועד, כל שכן שמותרים בערב פסח אחר חצות²⁰⁰.

מ.א. בגד שנקרע מותר לתפורו לצורך החג ואפילו הוא מעשה אומן. וכן מותר לתפור לצורך חבריו אם עושה זאת בחינם²⁰¹.

(202) שו"ע אדה"ז סי' תסח סעי' ד. [בענין תספורת ע"י נכרי בכלל - ראה פרטי הדינים בשו"ע יו"ד סי' קנו].
(203) שו"ע אדה"ז סי' תסח סעי' ו.
(204) ראה שש"כ ח"ב פמ"ב הערה קלט. דלא כחזה"מ שאסור אף ע"י מכונת כביסה.

(198) שם ס"ג.
(199) שם ס"ד.
(200) שם ס"ה.
(201) שם ס"ו.

• תרופות, מוצרי היגיינה, ועוד •

תרופות

נוקשה וע"י תערובת ונפסלו מאכילת כלב. לכן הסובל ממחלות לב, לחץ דם, סוכר, כדו' אם אין תרופה כשירה לפסח יקח תרופה רגילה.

ג. אם הוא יודע שיצטרך להשתמש בתרופות חמץ בפסח, יקנה אותם לפני פסח. ואם צריך לקנותם בפסח, יעדיף לקנות מנכרי²⁰⁵.

א. בענין נטילת תרופות לפסח מתפרסם הבהרה מטעם הרבנים: דבר הנוגע לשמירת הגוף והנפש צריך זהירות יתירה ואסור להחמיר יותר ממה שנצטוונו. ולכן אסור לאדם להחמיר או להקל לעצמו בענין זה, רק ישאל לרב מורה הוראה שיפסוק עבורו. להלן עיקרי הדינים:

ג. **חולה שאין בו סכנה:** תרופות בזמננו, אם יש בהם חמץ, הם ברובם חמץ

(205) ספר המצות עמ' קפג, ס' נשמת אברהם סי' תנ ס"ק א. אגרות משה או"ח ח"ג סי' סב.

תערובות חמץ למיניהם: כל מיני דברים שיש עליהם חשש עירוב חמץ אם אין התערובת ראויה למאכל אדם, כגון כדורי תרופות, או שאר מיני משחות וכדו', אף שמחמירין שלא לאוכלם בפסח, מ"מ אין עליהם חיוב ביעור, כיוון שאין התערובת ראויה למאכל, ולכן אפשר להשאירם בבית, אלא בהיות שנוהגים להדר בפסח, טוב לכלול גם דברים אלו במכירה.

אמנם כל זה דווקא בתרופות שאינן ראויות לאכילה, אבל מיני סירופ שראויים לאכילה, וכן כדורי מציצה וכדו', אם יש עליהם חשש עירוב חמץ יש חיוב לבערם, או למוכרם לנכרי ולהצניעם כשאר מאכל המעורב בו חמץ.

מצרי היגינה

שמפו וסבונים: בכל השנה אין צריך הכשר, אך לפסח נוהגים להדר ולהשתמש רק עם הכשר לפסח.

איפור ובשמים: יש המהדרים שיהיה כשרות לפסח²¹¹. ישנם רשימות המתפרסמות מידי שנה ומודיעים על החברת שנבדקו ונמצאו כשירות לפסח.

משחת שיניים/מי פה: צריך הכשר לכל ימות השנה, וגם הכשר מהודר לפסח²¹².

ד. כדור מציצה, אם כמות החמץ מזערית מאוד ומעורבת עם דברים מרים, אלא שממתיקים את הכדור בסוכר מלמעלה, אפשר שמותר לחולה שאין בו סכנה. ואם אין התערובת מרה, יעטפנו בנייר דק ויבלענו בעטיפתו (או בקפסולה ריקה שניתן להשיג בבית מרקחת).

ה. תרופות העשויות מקטניות, אין מקום להחמיר שלא לקחתם²⁰⁶.

ו. חולה שיש בו סכנה: מותר לו לאכול תרופה של חמץ אם א"א לו להתרפאות בדרך אחרת²⁰⁷. אם הוא יודע שיצטרך להשתמש בתרופות חמץ בפסח, יקנה אותם לפני החג. ואם צריך לקנותם בפסח, יעדיף לקנות מנכרי²⁰⁸.

ז. תרופות הומאופטיות: צריך בירור שעכ"פ התערובת האחרונה נעשתה באלכוהול שאין בו חשש חמץ, ושנעשתה קודם פסח, ושיש בה שיעור כדי לבטל האלכוהול שבחשש חמץ²⁰⁹.

ח. משחות: מותרת למריחה, ובסיום השימוש ירחץ ידיו היטב עם סבון.

ט. מערכת הכשרות של הבד"צ 'העדה החרדית' ירושלים מבררת כל שנה לדעת את הרכיבים של התרופות הכשרות לפסח ומפרסמים זאת כשירות לציבור במדריך הכשרות שבהוצאתם²¹⁰.

(206) משנ"ב סי' תנ"ג ס"ק ו.

(207) שו"ע אדה"ז תסו ס"ה.

(208) שו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סי' ס"ב.

(209) שו"ת מנחת יצחק חלק ח סי' סח.

(210) מספר הטל' 02-6700200. במקרים דחופים ניתן לברר בימי החג בלבד, לתרופות שאינם מופיעות במדריך הכשרות בטל' 052-7636600.

(211) בושם שמעורב בו אלכוהול, אין נהוג להשתמש בו בפסח.

(212) ראה קנה בשם ח"א סי' כ"ה. ומביא שם שיש מקום מכמה טעמים להדר ולצחצח שיניים רק במי מלח ביתיים.

כ. אוכל חמץ של בעלי חיים/דגים:
 אסור להשאיר חמץ בפסח, ובפרט שהוא אסור גם בהנאה. לכן גם במאכלים המיועדים לבעלי חיים יש להקפיד שיהיו כשרים לפסח²¹⁵.

מזון לתינוקות וילדים

כ. תינוקות שיכולים לאכול רק מיני דייסות שיש בהן עירוב קטניות, נוהגים להקל בעבורם. ויזהרו לכתחילה שלא להשתמש לצורך זה בכלי הפסח הרגילים, אלא בכלים מיוחדים, וכן להדיחם במקום נפרד, אפשר באמבטיה או בחצר, וכדומה.

כ. יש להקפיד, לא לשפוך מים חמים מהקומקום ישר לתוך בקבוק התינוק, אלא, ישפוך לתוך כוס וממנה לבקבוק.

כ. כמו"כ בעת הצורך ניתן להקל אף באכילת שרויה²¹⁶.

כ. אין נותנים 'מצות מכונה' אף לקטנים²¹⁷.

כ. מוצץ, סינר ובקבוק לתינוק – ראוי לקנות חדש, שהרי זהו דבר שבא במגע עם אוכל תדיר, ואף באוכל חם.

טו. חומרי ניקוי לכלים: נוהגים לקחת כשר לפסח עם הכשר מוסמך.

טז. כלי אלומיניום "חד פעמי", רדידי אלומיניום: יש בהם חשש מריחת שומן אסור, ולכן יש לרכוש רק עם השגחה מהודרת.

יז. המכסים מקרטון של תבניות אלומיניום (ציפוי למינט): צריכים כשרות טובה, ואין להשתמש בהם בפסח אף שכתוב כשר לפסח על האריזה החיצונית של התבניות²¹³.

יח. כלי פלסטיק/ניילון: אין בהם מריחת שומן, ואין בהם חשש חמץ. גם הכלים עם עיטורים ודוגמאות. מ"מ כדאי לקנות עם הכשר כיוון שזה מעיד שזה נארו בסביבה נקיה מחמץ.

יט. כוסות חד פעמי מקרטון: וכן מיני קרטון לאפייה וכדו' יש עליהם חששות עמילנים של חמץ/קטניות²¹⁴. ולכן יש להשתמש רק באלו המיוצרים תחת השגחה מהודרת.

כ. ניילון נצמד: צריך הכשר לכל השנה, וכן כשרות לפסח. קיים חששות מפני שיש בהם מרכיב של שמן קטניות, יש להשתמש רק באלו המיוצרים תחת השגחה מהודרת.

כא. מפיות אוכל: מאחר וזה בא במגע עם אוכל, כיוון שיש שם חשש עמילן, צריך לקנות עם הכשר.

(215) שו"ע אדה"ז סי' תמג ס"ג. בדרך כלל המזון לדגים הנמכר בחנויות עשוי מחמשת מיני דגן, ואין לתת לדגים גם בשעת הדחק, ולכן יש לחפש מזון כשר לפסח.

(216) ראה התוועדיות תשי"א ח"ב עמ' 7, שבעת הצורך לקטנים אפשר להקל.

(217) התוועדיות שם.

(213) קיים יצור מיוחד כשר לפסח גם על המכסים אלו עם חותמת מאושר לפסח של הבד"ץ העדה החרדית.

(214) מלבד מה שיש עליהם כעין מריחת מין שעווה.

סדר בדיקת וביעור חמץ

המנהג להניח פתיתי חמץ קשה זמן מה קודם הבדיקה כדי שימצאם הבדוק, וע"פ הקבלה יש להניח עשרה פתיתין. וקודם שיתחיל לבדוק יברך:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל בְּעוֹר חָמֵץ:**

וצריך לחפש לאור הנר בכל המחבואות גם בסדקים שבקרקע. ולא ידבר בין הברכה לתחילת הבדיקה אפילו מעניני הבדיקה. ונכון שלא ישיח שלא מעניני הבדיקה כל זמן בדיקתו. ויעמיד מבני ביתו אצלו לשמוע הברכה, ויבדקו איש במקומו ולא ישיחו בינתיים. ויזהרו לבדוק תחלה בחדר הסמוך למקום ששמעו הברכה ולא ילכו לבדוק תכף אחר הברכה לחדר אחר. ואחר הבדיקה יזהר בחמץ שמשירר להצניעו למחר לשרפה או לאכילה לשומרו שלא יוליכוהו אנה ואנה שלא יתפרר ויתגרר ממנו על ידי תינוקות או עכברים.

וגם צריך לבטל אחר הבדיקה ויאמר:

**כָּל חֲמִירָא וְחֲמִיעָא דְאִפְא בְּרִשׁוּתֵי דְלָא חֲמִיתִיה וְדָלָא בְּעֶרְתִּיהּ וְדָלָא יִדְעָנָא
לִיָּה לְבַטַּל וְלַהוּי הַפְּקָר בְּעֶפְרָא דְאַרְעָא:**

[תרגום: כל חמץ ושאר שיש ברשותי שלא ראיתיו, ושלא ביערתי, ושלא ידעתי, יהא בטל ויהא הפקר כעפר ארץ].

ביום י"ד בשעה ה' יעשה לו מדורה בפני עצמו וישרפנו ויבטלנו. ובביטול היום יאמר:

**כָּל חֲמִירָא וְחֲמִיעָא דְאִפְא בְּרִשׁוּתֵי דְחֻזִּיתִיהּ וְדָלָא חֻזִּיתִיהּ דְחֲמִיתִיהּ וְדָלָא
חֲמִיתִיהּ דְבְּעֶרְתִּיהּ וְדָלָא בְּעֶרְתִּיהּ לְבַטַּל וְלַהוּי הַפְּקָר בְּעֶפְרָא דְאַרְעָא:**

[תרגום: כל חמץ ושאר שיש ברשותי שראיתיו (מעולם) ושלא ראיתיו (מעולם), שראיתיו (בשעת הבדיקה) ושלא ראיתיו (בשעת הבדיקה), שביערתי ושלא ביערתי, יהא בטל ויהא הפקר כעפר ארץ].

ויש לשרוף עשרה פתיתין. ובשעת שריפת החמץ יאמר זה:

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, בְּשֵׁם שְׂאֵנִי מִבְּעַר חָמֵץ מִבֵּיתִי וּמִרְשׁוּתִי, כִּי
תִּבְעַר אֶת כָּל הַחֲצוּצוֹת וְאֶת רוּחַ הַטְּמֵאָה תִּעְבִּיר מִן הָאָרֶץ, וְאֶת יִצְרָנוּ הֲרַע תִּעְבִּירָהוּ
מֵאַתְנֹו, וְתִתֵּן לָנוּ לֵב בָּשָׂר לְעִבְדֶּךָ בְּאַמְתָּה, וְכָל סִטְרָא-אַחֲרָא וְכָל חֲקִלְפוֹת וְכָל הַרְשָׁעָה
בְּעֵשֶׂן תִּכְלֶה, וְתִעְבִּיר מִמְּשַׁלַּת וְדוֹן מִן הָאָרֶץ, וְכָל תַּמְעִיקִים לְשִׁבְיָה תִּבְעַרם בְּרוּחַ בְּעַר
וּבְרוּחַ מִשְׁפָּט בְּשֵׁם שְׂבַעְרַתְךָ אֶת מִצְרֵים וְאֶת אֱלֹהֵיהֶם בְּיָמִים הָהֵם בְּזִמְן הַזֶּה, אָמֵן סְלָה:**

בברכת פסח נכור ושמח לקהל אנ"ש חסידי חב"ד

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד